

yarının
kültürü

isveç türk üniversiteliler ve
akademisyenler derneği

anadolu'dan iskandinavya'ya:
türkiye ile **isveç**
arasındaki bağları keşfetmek

editör
nazlı esen albayrak

Anadolu'dan İskandinavya'ya:
Türkiye ile İsveç Arasındaki Bağları Keşfetmek
Från Anatolien till Skandinavien: Upptäck banden mellan Türkiye och Sverige

Turkiska Student- och Akademikerföreningen
İsveç Türk Üniversiteliler ve Akademisyenler Derneği
Banérkatan 77, 115 53 Stockholm, İsveç
info@tsaf.se

Editör: Nazlı Esen Albayrak

Kapak Tasarımı: Mert Can Yılmaz & Şerza Saka

Son Okuma: Muratcan Zorcu

ISBN: 978-91-527-1819-3

Baskı: Göktuğ Ofset Yayıncılık Matbaacılık Tic. Ltd. Şti.

© Stockholm, Ekim 2024

“Anadolu’dan İskandinavya’ya: Türkiye ile İsveç Arasındaki Bağları Keşfetmek” adlı, akademik makalelerden oluşan bu kitabın içeriği, İsveç Türk Üniversiteliler ve Akademisyenler Derneği’nin görüşlerini yansıtmaz ve yayın içeriği ile ilgili tek sorumluluk makale metninin yazarlarına aittir.

Bu kitabın her türlü basım-yayın hakkı İsveç Türk Üniversiteliler ve Akademisyenler Derneği’ne aittir. Kitaba dijital ortamda www.tsaf.se ve yarininkulturu.org bağlantılarını kullanarak ulaşabilirsiniz.

Anadolu'dan İskandinavya'ya:
Türkiye ile İsveç Arasındaki Bağları Keşfetmek

Från Anatolien till Skandinavien: Upptäck banden mellan Türkiye och Sverige

Editör

Nazlı Esen Albayrak

Stockholm 2024

Editör

Nazlı Esen Albayrak | Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.

Yazarlar

Orçun Aydoğdu | Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Ağrı, Türkiye.

Erdem Barkın Beşler | Bilkent Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Chris Selçuk Erenerol | Bağımsız Türk Ortodoks Patrikhanesi, İstanbul, Türkiye.

Leyla Kaptancı | Futurum Skolan, Bålsta, İsveç.

Mustafa Koç | İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

Ahu Mangeli | KTH Royal Institute of Technology, Stockholm, İsveç.

Mert Can Yılmaz | Uppsala Üniversitesi, Uppsala, İsveç.

İsveç Türk Üniversiteliler ve Akademisyenler Derneği, bu kitabın hazırlanması sırasında dünyanın çeşitli yerlerindeki Türk gençlerini akademik ve popüler düzlemde bir araya getiren *Yarının Kültürü* (yarininkulturu.org) ekibine teşekkür eder.

İçindekiler

Ön Söz	i
<i>Nazlı Esen Albayrak</i>	
Anadolu'dan İsveç'e: Göç ve Kimlik Üzerine	
Kısa Bir Giriş	1
<i>Leyla Kaptancı, Abı Mangeli, Mert Can Yılmaz</i>	
İsveç'in Türk Romanına Yansıması	5
<i>Orçun Aydoğdu</i>	
Tarih Boyunca İsveç-Türkiye Kültürel Etkileşimleri	18
<i>Erdem Barkın Beşler</i>	
Türkiye-İsveç İlişkilerinde Post-Sovyet Dönemi	
NATO Genişlemesi	28
<i>Chris Selçuk Erenerol</i>	
İsveç Kralı XII. Karl'ın Osmanlı Maliyesine Etkisi	39
<i>Mustafa Koç</i>	
Kapanış	57
<i>Mert Can Yılmaz, Muratcan Zorcu</i>	
Katkı Sağlayanların Listesi	59

Kütüphane Bilgi Kartı (Library Cataloging-in-Publication Data)
İsveç Türk Üniversiteliler ve Akademisyenler Derneği

Anadolu'dan İskandinavya'ya: Türkiye ile İsveç Arasındaki
Bağları Keşfetmek / editör: Nazlı Esen Albayrak ; kapak tasarımı: Mert
Can Yılmaz & Şerza Saka. Stockholm: İsveç Türk Üniversiteliler ve
Akademisyenler Derneği, 2024.

69 pages; 14,5 x 21,0 cm.

ISBN: 978-91-527-1819-3

1.İsveç 2.Türkiye

3.İsveç-Türkiye İlişkileri

Ön Söz

Nazlı Esen Albayrak

Sevgili Okuyucu,

Muratcan bir sonbahar günü “Bir internet sitesi kuruyorum, editörlük yapmak ister misin?” sorusuyla bana geldiğinde söz konusu sitenin bu kadar büyüyüp yaygınlaşacağını tahmin etmemiştim. *Yarının Kültürü*, yayın hayatına başladığı 2022 yılından bugüne hayatımda hatırı sayılır bir yer tutuyor. Editörlüğünü yaptığım ve emeği geçenler sayesinde basabildiğimiz iki yıllık derlemeye ek olarak İsveç Türk Üniversiteler ve Akademisyenler Derneği’yle (TSAF) ortak olarak hazırladığımız *Anadolu’dan İskandinavya’ya: Türkiye ile İsveç Arasındaki Bağları Keşfetmek* kitabının 29 Ekim 2024 tarihinde yayına hazırlanabilmesi hem benim hem de bu süreçte desteğini esirgemeyen herkes için çok kıymetli. Hepinize tek tek teşekkür ederim.

Elinizde tuttuğunuz bu kitap, dünyanın farklı yerlerinde akademik kariyerlerine devam eden dört ayrı yazarın İsveç konulu dört makalesinden oluşuyor. Orçun Aydoğdu, E. Barkın Beşler, C. Selçuk Erenerol ve M. Mustafa Koç’un kaleme aldığı makaleler, geçtiğimiz bir sene içerisinde *yarininkulturu.org* internet sitesinde yayımlandı ve İsveç

Türk Üniversiteler ve Akademisyenler Derneği'nin de desteğiyle basıma hazırlandı. Kitabın başında sizi Leyla Kaptancı, Ahu Mangeli ve Mert Can Yılmaz'ın "Anadolu'dan İsveç'e: Göç ve Kimlik Üzerine Kısa Bir Giriş" başlıklı yazısı karşılayacak.

Kitapta emeği olan bütün yazarlarımıza, iş birliği teklifiyle bir hayali daha gerçeğe çeviren Mert Can Yılmaz'a, bu keyifli yolculukta yenilikçi fikir ve çalışmalarıyla hep yanımızda olan Şerza Saka ve Ayşe Özge Erceiş'e çok teşekkür ederim.

Yeniden görüşmek üzere...

Anadolu'dan İsveç'e: Göç ve Kimlik Üzerine Kısa Bir Giriş¹

Leyla Kaptancı, Ahu Mangeli, Mert Can Yılmaz

Anadolu'nun çeşitli yerlerinden İsveç'e göç bundan yaklaşık 60 yıl önce başladı. Diaspora organizasyonları ve göç araştırmacıları artık İsveç'te üçüncü ve hatta dördüncü nesil “göçmen”lerden söz ediyor, onların yaşam deneyimleri ve problemleri üzerine kafa yoruyor. Göçmen kelimesi tırnak içinde çünkü artık birçok insan için İsveç, birkaç neslin ardından sunduğu normlar ve kültürle Anadolu'yu hafızalarda silikleştiriyor. Bu anormal veya yadırganması gereken bir durum değil; hayatın olağan akışında son derece sıradan bir durum. Ancak yaşam “göçmen” kimliğini hayatın bir noktasında insanlara hatırlatıyor. İsveç özelinde konuşursak, gündem entegrasyon politikaları olsa da her dönem karşımıza çıkan ve bir türlü aşılamayan engeller yok değil.

İsveç Türk Üniversiteliler ve Akademisyenler Derneği (TSAF) olarak ülkedeki diaspora organizasyonları arasında nispeten küçük bir yer kaplıyoruz. İsveç'e yalnızca Anadolu'dan Türkler, Kürtler, Süryaniler gelmiş değil. Yaklaşık 10 milyonluk ülke nüfusunun neredeyse yüzde 25'i yabancı

¹ Yazarların “Anadolu'dan İsveç'e: Göç ve Kimlik Üzerine Kısa Bir Giriş” başlıklı yazısı yarininkulturu.org/sitesinde 30 Mart 2024 tarihinde yayımlanmıştır.

bir kültürel geçmişe sahip. Her ne kadar TSAF'ta Türk diasporasına odaklanıyor olsak da deneyimler ve problemler sıklıkla kesişiyor. *Yarının Kültürü* ile gerçekleştirdiğimiz “Anadolu’dan İskandinavya’ya: Türkiye ve İsveç Arasındaki Bağları Keşfetmek” başlıklı bu iş birliğimiz kültürel zenginlik ve toplumsal etkileşimler üzerinden İsveç’te yaşayan Türk topluluğunun dönüşümünü anlayıp açıklamayı ve İsveç ile Türkiye arasındaki tarihsel ve sosyopolitik bağları keşfetmeyi amaçlıyor. Sosyal bilimler alanında çalışan genç akademisyenlerle böylesi bir proje gerçekleştirmenin oldukça kıymetli olduğuna inanıyoruz.

Sorunlar ve olanakların ancak böylesi çalışmalarla derinlemesine aydınlatılabileceği kanısındayız. Demokrasi endekslerinde üst sıralarda yer alan, Anadolu coğrafyasından daha refah koşullar sunan İsveç’in bireylere sunduğu imkânlar kimi zaman belirgin. Öte yandan zorluklar çoğunlukla yüzeysel bir şekilde ele alınıp geçiştiriliyor gibi duruyor.

Bu çalışmamızın giriş yazısında diasporada deneyimlenen onlarca sorunu anlatarak sizleri boğmayacağız. Ama deneyimlenen birçok sorunun temelinde yatan bir meseleye değinmeden geçmemeliyiz. Nihayetinde göçmen olma hali bir kimlik meselesi ve kimliğimizi şekillendiren kritik bir element de insanın ihtiyaç duyduğu en temel his: aidiyet.

Ulus devletler çağında aidiyet konusu ve bir kimliği üstlenme meselesi bir nebze devletler tarafından sağlanıyor gibiydi. Küreselleşme ise kimlik ve aidiyet konularında yeni bir çağın kapısını araladı. Bugün İsveç’te göçmen kökenli üçüncü veya

dördüncü nesil için bu konu daha da önemli. İsveç toplumuna tam olarak entegre olamayan, Anadolu coğrafyası ile de bağları zayıflamış, kendi kimliğini sürekli olarak sorgulayan bir nesil, bugün İsveç'te sağ milliyetçi bir koalisyon ile birlikte ufukta kendisini daha da buhranlı bir sürecin beklediğini hissediyor.

Bu buhranlı süreçte aranan aidiyet hissini yeni nesiller kendi çevrelerinde arıyor ama tam anlamıyla bulamıyor. Sivil toplum bu noktada işlevsel. Nitekim benzer hisleri taşıyan insanlar, anlam arayışında sivil toplumda bir araya gelebiliyor.

Öte yandan Türk diasporasında siyaset, yıkıcı gücünü her geçen gün daha kuvvetli hissettiriyor ve sivil toplum için açılan alan Türk siyasetinin yapay ajandalarını taşıyanlar tarafından yok edilmeye çalışılıyor. Bu durum İsveç'e özgü bir gelişme değil elbette. Türk diasporasının sayıca geniş olduğu her ülkede benzer senaryolar hayata geçiyor, geçiriliyor. Diaspora organizasyonları, siyaset dışı oluşumlar değiller ancak Türkiye'de yürütülen siyasetle değil, bulundukları ülkedeki siyasi gelişmelerle haşır neşir olmalılar.

Sivil topluma tanınan alanın aldığı her yara, kimlik ve aidiyet arayışındaki yeni nesillerin yaşamından çalınan zamanla neticeleniyor. Kendini İsveç toplumu içerisinde kanıtlamaya çalışan, ancak ülkedeki kurulu sistem tarafından göçmen kökenleri neredeyse her gün anımsatılan, iki arada bir derede kalmış bir nesil...

Ekstrem durumlarda bu kimlik ve aidiyet buhranı, bireylerin radikal dinî oluşumlara veya silahlı çetelere katılmasıyla da neticelenebiliyor. Nihayetinde bahsettiğimiz bu oluşumlar bireylere bir kimlik ve aidiyet hissi tanıması itibarıyla arafta kalan bireyin yaşamında bir anlam yaratabiliyor. Bu durumun kişinin kendi benliğine ve toplumun geri kalanına verdiği zararı ise basına yansıyan veya sivil toplum çalışmalarımız sırasında dinlediğimiz oldukça üzücü hikâyeler eşliğinde net bir biçimde görebiliyoruz.

Bunlar ve benzeri konulara objektif yaklaşan, sorgulayıcı ve bilimsel bir tavırla hazırlanan içeriklerin verimli tartışmalara gebe olacağı kanaatindeyiz. Sorunların kaynağını ne kadar doğru tespit edebilirsek çözüme de o kadar yakın olacağız. Bu doğrultuda TSAF olarak *Yarının Kültürü* ile gerçekleştirdiğimiz bu projenin çok değerli yansımaları olacağına inanıyoruz.

İsveç'in Türk Romanına Yansıması¹

Orçun Aydoğdu

İsveç ile Türkiye'nin ilişkileri oldukça eski zamanlara dayanmaktadır. Belgelere göre iki devlet arasındaki ilk ilişkiler, 1587'de İsveç Kralı III. Johann Sigismund'un Lehistan tahtına aday olduğunda devrin hükümdarı III. Murat'tan destek istemesiyle başlamıştır. III. Murat, bu teklife olumlu yaklaşarak gereken yardımı göstermiştir. 1630 yılında ise ilk İsveç elçisi Paul Strassburgk İstanbul'a gelmiştir (Küçük, 2016: 1).

XII. Charles'ın Osmanlı Devleti'ne sığınmasıyla birlikte İsveç ile Osmanlı ilişkileri daha da önemli bir konuma gelmiştir. İki devlet arasında ticari antlaşmalar imzalanmıştır. İkili ilişkiler zaman içerisinde bazen üst düzey noktaya gelirken bazen azalmıştır. Bunun sebebi umumiyetle maddi sebeplerdir. İsveç-Norveç Kralı II. Oscar'ın II. Abdülhamit zamanında İstanbul'a gelmesi iki devletin ilişkisinde önemli bir noktadır. II. Oscar, İstanbul'dan oldukça mutlu bir şekilde ayrılmıştır. İlerleyen süreçte de ilişkiler belirli ölçüde sürmüştür. Ancak

¹ Yazarın "İsveç'in Türk Romanına Yansıması" başlıklı yazısı *yarinkulturu.org/* sitesinde 30 Nisan 2024 tarihinde yayımlanmıştır.

I. Dünya Savaşı sürecinde İsveç'in tarafsızlık politikası izlemesi, iki ülkenin ilişkisinin çok sıkı olmadığına delildir. Öte yandan I. Dünya Savaşı sırasında Ruslara esir düşen Türk askerlerinin memlekete dönmelerinde İsveç'in, özellikle Kızılhaç ve Dışişleri Bakanlığı nezdinde gayret gösterdikleri fark edilmektedir (Küçük, 2016: 2-12).

Cumhuriyet döneminde ise ilişkiler daha olumlu bir düzeyde seyretmiştir. Ekonomik ilişkiler bu bağlamda önemlidir. Ancak İsveç'in "Ermeni soykırımı vardır" ifadesini kullanması, günümüze gelinceye kadar iki devlet arasında önemli bir ayrışma olarak tarihe geçmiştir (Küçük, 2016: 13).

İsveç'in Türk romanına yansımaları ise özellikle Cumhuriyet döneminde yaşananlar üzerinden gerçekleşmiştir. Bu bağlamda çalışmada temel teşkil eden Turhan Kayaoğlu'nun *Ressam Avni'nin Son Yılı* romanı oldukça fazla malzeme vermektedir. Romanın odağında uzun bir süre yurt dışında yaşadıkdan sonra Türkiye'ye dönen Avni ve Engin vardır. İsveç'e giden Engin'in orada gördükleri, karşılaştıkları ve bunlara verdiği tepkiler, Türk romanına İsveç'in nasıl yansıdığını açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Buradan hareketle söylenebilir ki Türk romanında İsveç, umumiyetle kaçışın ve sığınmanın sembolü olmuş bir ülkedir. Özellikle 1980 İhtilali sonrasında İsveç'e giden Türklerin orada yaşadığı sorun ve ikilemler romanlara sirayet ederek roman kurgusunda bir fon

olarak kullanılmıştır. İsveç'e giden siyasi sığınmacılar, başlangıçta İsveççeyi öğrenip İsveç kültürüne uyum sağlamayı tercih etmemişlerdir. Bunun sebebi 1980 İhtilali'ne giden süreçte gösterdikleri komitacı bakış açısıdır. Ancak zamanla komitacı bakış açısından bireye yöneldiklerinde, İsveç kültürünü tanıyıp öğrenmeye başlamışlardır. Yaşanan bu dönüşüm, romanlar üzerinden takip edilebilmektedir. Buradan hareketle İsveç'in Türk romanına başlıca üç maddede yansıdığı söylenebilir: İsveç'in Sosyo-Kültürel Yaşamı, İsveç'in Gurbet ile Özdeşleşmesi/Kaçış ve İsveç'e Gidiş Süreci/Prosedürler.

1. İsveç'in Sosyo-Kültürel Yaşamı

İsveç'in sosyo-kültürel yaşamı farklı boyutlarıyla romanda görülmektedir. İsveç'teki meşhur içkilerden kutlamalara kadar var olan çeşitlilik roman üzerinden okunabilmektedir. Ayrıca İsveççe ve İsveçlilerin devlet algısıyla birlikte onların Türkiye'ye bakışı romanlara yansımış unsurlardır. İki ülkenin birbirinden etkilenmesi de bu bağlamda değinilen yönlerdendir.

1.1. İsveç İçkisi

İsveç Türk romanına yansırken İsveç'teki içki kültürüne temas edilmiştir. Böylece ülkenin eğlence kültürü romana yansımıştır. Engin'in şarap pazarlamak üzere iş adamı olarak

İsveç'e gittiğini belirtmesi bu bağlamda kıymetlidir (Kayaoglu, 2011: 200). Ayrıca Türk romanında İsveç'in meşhur içkisi Absolut'a da değinilmiştir (Kayaoglu, 2011: 13).

Gerek eğlence kültürüne gerekse de meşhur votkasına temas edilmesi, İsveç'in Türk romanına yalnızca bir yönüyle değil, pek çok farklı yönüyle yansıdığını göstermesi adına kıymetlidir.

1.2. Kutlamalar

İsveç'te yapılan kutlamalar da Türk romanına yansımıştır. Engin'in İsveç'e gittiğinde dikkatini çeken olayların başında 1 Mayıs kutlamaları gelmektedir. Kendisi bir “solcu” olarak oraya gittiğinden gördüğü manzara karşısında şaşkına uğramıştır. Çünkü sosyal demokratlar, komünistler, faşizmi lanetleyenler, eşcinseller, Yahudiler hep birlikte meydanları doldurabilmektedir. Gördüğü manzarayı Türkiye ile karşılaştıran Engin, İsveç'in özgürlükçü ortamına temas ederek Türkiye'deki duruma hayıflanmaktadır: “*Ortalıkta yüzlerce metrelik konvoy halinde giden siyah Mercedes arabalar görünmüyordu. Toplar, tanklar, tüfekler ise kimsenin en korkunç düşlerinde bile göremeyeceği şeylerdi.*” (Kayaoglu, 2011: 205-206). Gördüğü bu durum Engin'e garip gelmiştir. Çünkü Türkiye'deki 1 Mayıs kutlamalarına hiç benzemektedir. Buradan hareketle iki ülke arasındaki farklılığı ortaya koymaya çalışan yazar, İsveç'in 1 Mayıs kültürünü etkili bir şekilde yansıtmıştır. Ancak Türkiye'nin belirtilen

durumları tecrübe etmesinde yaşanan sosyo-siyasi olayların da göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

1.3. İsveççe

Turhan Kayaoğlu'nun romanda belirttiği önemli hususlardan biri, İsveç'e giden Türklerin başlangıçta İsveççe öğrenmeye karşı olan mesafeli tutumlarıdır. Bunun sebebi ise giden Türklerin komitacı bakış açısına sahip olmalarıdır. Onların düşüncesine göre bir süre İsveç'te konaklayacak olan Türkler, zamanı geldiğinde tekrar Türkiye'ye dönerek komitacılık faaliyetlerine devam edecek ve Türkiye'nin "devrimci mücadele"yi benimsemesi için çalışacaklardır. Bu durumun yansıması olarak da "*Dünyada topu topu sekiz milyon insanın konuştuğu bir dili öğrenip de ne yapacağız?*" bakış açısı Engin başta olmak üzere oradaki Türklerde hâkimdir (Kayaoğlu, 2011: 209).

Zaman içerisinde İsveç'teki Türkler arasındaki komitacılık faaliyetleri azalmaya başlamıştır. Herkes kendi kabuğuna çekilerek bireysel bir yaşam sürmeye çalışmıştır. Bunun sebebi ise sürecin istedikleri gibi gitmediğini görmeleri ve komitacılığın kendilerine faydalı değil, zararlı olduğunu anlamalarıdır. Bunun sonucu olarak da "bu yeni toplumda onurlu bir biçimde yaşamının yollarını bulmak" için çalışmaya başlamışlardır. İlk olarak da İsveççeyi öğrenip topluma adapte olmaya gayret göstermişlerdir (Kayaoğlu, 2011: 209).

Türklerin İsveç kültürüne adapte olmaya İsveççeden başlaması oldukça önemlidir. Çünkü öğrendikleri dil onlara yeni kapılar açmıştır. İsveççenin en iyi öğretildiği yer olarak Stockholm Üniversitesi'nin gösterilmesi, Türklerin bu konudaki bakışını da yansıtmaktadır. İsveç'in Batı'da "temiz vicdan" olarak anılmasının ve uzun süre sosyal demokratlarca yönetilip refah içinde yaşamasının sebebini algılamaya başlamışlardır. Çünkü "okumaya ve tartışmaya başladıkça, İsveç'i de tanımaya" başlamışlardır (Kayaoğlu, 2011: 210).

1.4. Devlet Algısı

Türk romanına yansıyan önemli bir husus İsveç'teki devlet algısıdır. Engin'in oradaki gözlemine göre İsveçliler "devlet" kelimesini çok nadir kullanmaktadır. Devlet yerine tercih ettikleri kavram ise "toplum"dur. Bunun sebebi ise *"İnsanlar sıradan işlerini yaptırmak için devlet dairelerine gidip aylarca kapı kapı dolaşmıyordu. Kompleksleri büyük, kendileri küçük bürokratların önünde çaresizlikten ya da sinirden titremiyorlardı. Başkente gitmek, adamının adamını bulmak, torpil yapmak, rüşvet vermek gibi alışkanlıklar -zorunluluklar da diyebiliriz ona- bu insanların kavramlar dünyasında yoktu"* ifadesiyle ortaya koyulmuştur (Kayaoğlu, 2011: 210). Yazar Türkiye ile İsveç'i kıyaslayarak Türkiye'deki tabloyu ortaya koymayı hedeflemiştir. Buradan hareketle İsveç devlet kurumlarındaki işleyişin şeffaflığı ve kolaylığı gösterilmiştir.

İsveç’te sosyal devlet anlayışı gereği yapılan faaliyetlere de yer veren yazar, Engin üzerinden oradaki şartları göstermiştir. Anlatılanlara göre İsveç’te “*refah toplumu, bireyin bütün temel gereksinimlerini karşılıyordu. Eğitim ve sağlık hizmetleri ücretsizdi. Konut ve iş bulma sorunu yoktu. İnsanlar istedikleri yaşta, diledikleri konularda kurslara gidiyor, yeni bilgiler ediniyor ve meslek deneylerini artırabiliyorlardı. Bu temel gereksinimleri karşılanmış insanlar, herkese açık olan hobi atölyelerine gidip seramik, resim, marangozluk, fotoğrafçılık, yelken yapımı, bahçecilik gibi akla gelecek her türlü konuda beceri ve yeteneklerini geliştiriyor, hatta yeni meslekler ediniyorlardı*”. Bu durumun sonucu olarak insanlar arasındaki ilişkiler daha sağlıklı yürümektedir. Çünkü temel ihtiyaçları karşılanan insan, birey olarak kendi hobilerine yönelmekte ve çıkar ilişkilerinden ziyade ilgilerine göre tercihlerde bulunmaktadır (Kayaoğlu, 2011: 211).

Bütün bu anlatılanları İsveç’in siyasi iklimiyle özdeşleştiren yazar, İsveç’te partilerin seçim kampanyalarında programlarını açıkladıklarından ve iktidara geldiklerinde yapacaklarını anlattıklarından bahseder. Seçmen ise partilerin bu programlarda vaat ettikleri şeylerin gerekliliğine ve gerçekleştirilebilirliğine bakarak oy vermektedir. Bunun sonucunda bir seçmen her zaman aynı partiye oy vermeyerek farklı partilere de yönelebilmektedir (Kayaoğlu, 2011: 212).

Netice itibariyle Turhan Kayaoğlu'nun İsveç'teki devlet algısını ve partilerin politikalarını anlatmaktaki temel amacı, Türkiye'deki siyasi atmosferi eleştirerek olması gereken durumu ortaya koymaktır. Bu bağlamda İsveç, adeta bir örnek olarak tercih edilmiştir.

1.5. Türkiye Algısı

Türk romanına İsveç'teki Türkiye algısı da yansımıştır. Bu konuda üzerinde durulan temel argüman, İsveç'te Türkiye'nin yeterince tanınmadığıdır. İsveçli birinin ağzından yazılan satırlarda geçen “*Bizim için çok uzaklarda, dünyanın bir ucunda bir yer orası. Bildiğimiz tek şey, sizi kurtardığı için kendisine taptığınız Atatürk diye birisinin olması, bir de arada sırada askerî darbelerin yapılması*” ifadesi İsveç'teki Türkiye algısını ortaya koymaktadır (Kayaoğlu, 2011: 212). Romana yansıyan bu bakış açısı, gerçekte de uyumaktadır. “Ülke Marka Kişiliği: İsveç'te Türkiye Algısı” başlıklı makalede ortaya konulan hususlar, İsveçlilerin Türkiye algısının Türk romanına yansıdığı fikrini desteklemektedir (Demir, 2019: 177).

1.6. Etkilenme

Edebiyata, Türkiye ile İsveç arasındaki kültürel etkilenme de yansımıştır. Bunun en meşhur örneği Gençlik Marşı olarak bilinen “Dağ başını duman almış” mısrasıyla başlayan marştır. Romanda bu marşın İsveç'te çok bilinen bir halk türküsü

olduğuna değinilerek etkilenmenin boyutu gösterilmeye çalışılır. Tarih  gerçekle de uyuşan bu durum, Türk romanına yansiyarak gösterilmiştir ( ng r, 1965: 205).

2.  sve'in Gurbet ile  zdeşleşmesi/Kaçış

Türk romanında  sve, gurbet ve kaçış ile özdeşleşmiştir. Gurbet umumiyetle  sve'e giden Türk' n ailesine olan özlemi üzerinden yansıtılırken kaçış ise siyasi boyutta ele alınmıştır.

2.1. Gurbet

Türk romanında  sve gurbet ile özdeşleşmiştir. Bunun sebebi Türklerin  sve'e umumiyetle siyasi nedenlerle gitmeleridir. Engin de bunlardan biridir. Engin'in  sve'e gitmesi, çok sevdiği kızından ayrılması anlamına gelmektedir. Yedi yıl kızıyla görüşemez. Bu da tabii olarak gurbet ve özlemi oluşturur. *“ nsan hem bir suçluluk duygusu hem de umarsızlık içinde kıvrılır durur. Bir yandan da o kahredici  zlem”* ifadesiyle oluşan psikolojik yapı anlatılmaya çalışılır (Kayaoglu, 2011: 175).

2.2. Kaçış

 sve'in Türk romanında kaçış ile özdeşleşmesi, özellikle 12 Mart Muhtırası ve 12 Eylül Darbesi sonucunda gerçekleşmiştir.  lkeden kaanların bir kısmı  sve'e sığınmıştır. Engin de 1980  htilali sonrasında  sve'e kaçtığında onu havaalanında

1971 Muhtırası'ndan kaçan bir Türk karşılaşmıştır. Bu durum, İsveç'in Türk romanında kaçış ile anılmasına sebebiyet vermiştir.

3. İsveç'e Gidiş Süreci/Prosedürler

Türkler'in siyasi sebeplere bağlı olarak İsveç'e gitmesinin sonucunda İsveç'e sığınma sürecinde yaşanan zorluklar ve uygulanan prosedürler de Türk romanına yansımıştır. Özellikle prosedürlerin ayrıntılı bir şekilde anlatılması, sürecin birçok yönünün romana yansıdığına delildir.

3.1. İsveç'e Gidiş Süreci

Romanda anlatılanlara göre İsveç'e siyasi sebeplerle giden Türklerin izlediği yol, öncelikle Bulgaristan sınırından geçmektir. Ardından Sırbistan'ın Belgrad şehrine geçiş yapılmaktadır. Orada İsveç Konsoloslugu'na gidilip vize başvurusunda bulunulur. Başvuru formu doldurulurken önceden haberleşilen ve İsveç'te bulunan bir tanıdığın adı ile adresi yazılır. Bu süreç ortalama bir ay sürer. Giden kişilerin duygu durumu ise “*bâlâ kızını ve ülkesini terk ettiğine inanamadan*” ifadesiyle özetlenmiştir (Kayaoğlu, 2011: 199).

3.2. İltica Prosedürleri

Engin, Stockholm'e indiğinde hemen Komite'nin lokaline gitmiştir. Oradaki Türk arkadaşlarıyla konuşup özlem giden Engin'e geçici bir süre kalacak ev ayarlarlar. Hemen ardından iltica başvurusunda bulunmak için Engin'i polise

götürürler. Burada iltica prosedürleri anlatılmaya başlanır. Anlatılanlara göre, “*Polise gitmek, ayrıntılı bir biçimde sorguya çekilmek anlamına geliyordu. İltica isteğinde bulunan kişinin kabul edilebilir gerekçeleri olduğunu kanıtlaması gerekiyordu*” (Kayaoğlu, 2011: 206). Süreçten korkan Engin, bir problem çıkmasından endişe etmektedir. Ancak arkadaşları onu teskin ederler. Çünkü İsveç polisi siyasi sebeplerle oraya göç eden insanlarla fazlasıyla karşılaşmıştır. Bunun sonucunda “Türkiye solunu” iyice tanımıştır. Önceden İsveç’e gelen Türklerin anlattıkları da İsveç polisinin süreci öğrenmesini sağlamıştır. “*Türkiye solunun bütün tarihini, TKP’nin kuruluşundan bu yana bütün fraksiyonları, kimin ne yaptığını, her şeyi biliyorlar*” cümlesi durumu özetlemektedir (Kayaoğlu, 2011: 207).

İlticada mühim olan noktayı Engin’e şöyle anlatırlar: “*İlticayı garantilemek, hayatının ne kadar çok tehlikede olduğunu kanıtlamak için abartılı hikâyeler anlatırsan hemen anlıyorlar*” (Kayaoğlu, 2011: 207). Bu da iltica başvurusunda abartılı ifadelerde bulunulmaması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak söylenebilir ki İsveç’in Türk romanına yansımaları üzerine daha birçok araştırma yapılabilir. Örnek aldığımız metin haricinde Zülfü Livaneli’nin *Bir Kedi, Bir Adam, Bir Ölüm* romanında olduğu gibi bu konuyu işleyen

romanların bulunması önemlidir. Görülen metinlerden hareketle, İsveç'in Türk romanına yansımaları umumiyetle kaçış ve mukayese üzerinden olmuştur. Siyasi sebeplerle İsveç'e giden Türkler üzerinden kaçış mefhumu ele alınırken giden insanların orada gördükleri ve yaşadıkları üzerinden Türkiye ile mukayese gerçekleştirilir. Böylece bir nevi Doğu-Batı karşılaştırması ortaya konur. Türkiye'nin değişmesi için belirli adımların atılması İsveç örneği üzerinden anlatılmaya çalışılır.

Kaynaklar

Demir E. “Ülke Marka Kişiliği: İsveç’te Türkiye Algısı”. *Journal of Yasar University*. 14/54, 168-179, 2019.

Kayaoglu T. *Ressam Avni’nin Son Yılı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2011.

Küçük E. *Türkiye-İsveç İlişkileri (1918-1938)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Doktora Tezi, 2016.

Üngör E. *Türk Marşları*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1965.

Tarih Boyunca İsveç-Türkiye Kültürel Etkileşimleri¹

Erdem Barkın Beşler

Miklagård'dan İstanbul'a: Oldukça uzun ve köklü bir tarihe sahip olan İsveç-Türkiye ilişkileri, 1545 yılında Osmanlı Devleti ile ilk defa iletişime geçen İsveç Kralı I. Gustav'a kadar götürülebilir (Whitling 16: 2020). 1587 yılında I. Gustav'ın oğlu III. Johan'ın III. Murat'la imzaladığı karşılıklı savunma anlaşması ile ilişkiler boyut kazanmıştır. III. Murat ve III. Johan'ın imzaladığı bu anlaşma, 16. ve 17. yüzyıllar boyunca gelişmeye ve önem kazanmaya devam eden İsveç-Türk ikili ilişkilerinin iki taraf için de teşvik edici "ilk" adımı olmuştur (Önder 56: 2013).

1709'da XII. Karl'ın Osmanlı Devleti'ndeki uzun ziyareti ile ikili ilişkiler önemli bir sağlamlık kazanmıştır. Poltava Savaşı'ndaki yenilgi ile başlayan ziyareti, İsveç'in Osmanlı Devleti'ni Rusya'ya karşı savaşa sokma eforlarıyla devam etmiştir ve güvenlik nedenleri ile toplam 5 yıl sürmüştür. Bu beş yıl boyunca ülkesini Edirne ve Bendter yakınlarındaki yerleşimlerinden uzaktan yönetirken Osmanlı Devleti ile siyasal

¹ Yazarın "Tarih Boyunca İsveç-Türkiye Kültürel Etkileşimleri" başlıklı yazısı yarininkulturu.org/ sitesinde 30 Haziran 2024 tarihinde yayımlanmıştır. Yazar ayrıca İsveç tasarım ve mimarlık müzesi ArkDes Stockholm'den Bay Stefan Mossdelt'e katkıları ve önerileri için teşekkür eder.

ve kültürel olarak birçok anlamda bağ kurma imkânına sahip olmuştur. Uzun süren ziyareti sonucu Osmanlı'da XII. Karl'a "Demirbaş" lakabı verilmiştir. Bu ziyaret İsveçli akademisyenlerin Türkiye'ye ilgi göstermesine de önayak olmuştur. Demirbaş Şarl'ın bu ziyareti, bugünün Türkiye'si ve İsveç'i arasında birçok kültürel bağın oluşumuna öncülük etmiş, geçmiş ve günümüz Türk-İsveç ilişkilerini her anlamda başka boyuta taşımıştır.

Demirbaş Şarl'ın ziyareti sonrasında da ilişkiler gelişmeye devam etmiştir. XII. Karl'ın beş yıllık ziyareti ve İsveç'e geri dönüşü sırasında Osmanlı'dan borç alınan miktarı da ödemek ve üzerinde görüşmek üzere İstanbul'a gönderilen temsil heyeti, 1734 yılında İstanbul'a varmış; o tarihten itibaren İsveç, Türkiye'de aralıksız olarak bir elçi bulundurmıştır. 1757'den beri İsveç Konsolosluğu, bugün Palais de Suède'nin bulunduğu arazidedir. Demirbaş Şarl'ın ziyaretinden 23 yıl sonra İsveç Krallığı ve Osmanlı İmparatorluğu arasında 1737 yılında imzalanan ticaret anlaşması, Osmanlı'daki İsveçlilerin yerini ayrı bir "millet" olarak sağlamlaştırmıştır. Bu karar ile İsveçliler, Osmanlı Devleti sınırları içerisinde bağımsız bir dine ve yargıya sahip olmuşlardır. 1739 yılında imzalanan ittifak anlaşması ile Türkiye ve İsveç ilk defa askerî müttefik olmuşlardır. İsveç-Türk ilişkilerindeki özel statü, bu dönemden itibaren birçok akademisyenin İsveç'i Türkiye'nin Batı Avrupa'daki "en eski arkadaşı" olarak görmesine vesile olmuştur (Whitling 21: 2020).

İsveç ve Türkiye arasındaki dostane ilişkiler Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. İlk kez 1924 yılında dostluk anlaşması imzalanmıştır. İsveç, Türkiye'deki konsolosluğunu 1936 yılında Ankara'ya taşımıştır, 1962 yılında ise İsveç ve Türkiye arasındaki ilişkileri inceleyen İstanbul İsveç Araştırma Enstitüsü açılmıştır.

2013 yılında stratejik ortaklık anlaşmasını imzalayan İsveç ve Türkiye'nin ikili ilişkileri, İsveç'in NATO üyeliğinin onaylanması ile tekrar askerî müttefiklik düzeyine yükselmiştir.

İsveç ve Türkiye arasındaki bu uzun ilişki, elbette iki ülke arasında birçok kültürel etkileşimin doğmasına vesile olmuştur. Bu makalede, tarih boyunca iki ülke arasındaki etkileşimler; “Sanat ve Edebiyat”, “Mimari” ve “Gastronomi” olarak üç başlık altında incelenecektir.

Sanat ve Edebiyat

İsveç ve Türkiye arasındaki en eskiye dayanan etkileşimler sanat ve edebiyat alanında gerçekleşmiştir. İki ülke arasındaki hatırı sayılır ilk kültürel etkileşim, belki de Osmanlı'yı ziyaret eden İsveçli elçilerin Türk hayat tarzı hakkında topladıkları bilgiler vasıtası ile İsveç'te Türk kültürüne ilgi uyanmaya başlamasıyla olmuştur. İsveç'te, özellikle diplomatların Türk kültürüne duyduğu bu ilgi, ilk defa 1657'de X. Karl'ın IV. Mehmet'e Rusya'ya karşı ittifak arayışı sırasında gönderdiği elçi Claes Rålamb'ın yazdığı günlüğü ile materyalize olmuştur. Rålamb, Edirnekapı'dan İstanbul'a girişinden itibaren

ziyareti boyunca yaşadığı ve gördüğü olaylara günlüğünde detaylıca yer vermiş, bunları “Kort Beskriffnig om thet som wid then Constantinopolitaniske Resan föreluppit” (Konstantiniyye’ye Ziyaret Sırasında Neler Olduğunun Kısa Özeti) ismiyle yayımlamıştır (Önder 56: 2013). Rålamb’ın eserinde günlük kısmının dışında 121 farklı suluboya eserinden oluşan “kostüm albümü” yer almaktadır. Bu resimler, İstanbul’daki yabancılar için hediyeelik eşya olarak veya Türk toplumu hakkında bilgi içermesi için hazırlanmış olan resimlerden oluşmaktadır (Önder 60: 2013).

Yazdığı günlük dışında Rålamb, birçok farklı rütbe ve görevden Osmanlı yetkilisinin, zamanının İstanbul sokaklarında resmedildiği 20 farklı eseri İsveç’e getirmiştir. Yeniçeriler ile başlayıp Padişah ile biten eser serisi, İstanbul Şehreminisi, Osmanlı Veziri ve IV. Mehmet’in saray teşkilatındaki görevliler gibi birçok yetkiliyi içermektedir. Rålamb’ın getirdiği eserlerin kimin tarafından çizildiği net olarak bilinmemektedir. Eserlerin tamamı, günümüzde Stockholm’deki Nordiska Müzesi’nde yer almaktadır (Önder 58: 2013).

İsveçli diplomatların Türkiye’ye olan ilgisi Rålamb’ın İsveç’e getirdiği eserlerle birlikte artarak devam etmiştir. Türk-İsveç ilişkileri için bir dönüm noktası niteliğinde olan Demirbaş Şarl’ın ziyareti sırasında da bu etkileşimler sanatsal anlamda hız kazanmayı sürdürmüştür. Osmanlı İmparatorluğu’nda Batı Avrupa’daki teknolojik ve sanatsal bazı gelişmelerin keşfedilmesini sağlayan bu ziyaret, Lale Devri ve sonrasında Osmanlı sanatında Rococo ve Barok stili sanat eserlerinin de oluşmasına önayak olmuştur (Önder 57: 2013).

Ocak 1710'da Demirbaş Şarl, İstanbul'a ve devamında Akdeniz yolu ile Mısır'a, ziyaret ettikleri şehirlerin anıtlarını ve nadir eserlerini resmetmek ve anlamak üzere aralarında Cornelius Loos'un da bulunduğu üç genç subayı yollamıştır (Ådahl et al. 2019).

1711'de Loos, Demirbaş Şarl'ın yanına 250'den fazla eserle geri dönmüştür. 18. yüzyıl İstanbul'unu resmeden önemli belgeler olan Loos'un koleksiyonu, Loos'un (ve de genel olarak İsveç'in) dönemdeki ayrıcalıklı pozisyonunun da etkisiyle 18. yüzyıl başlarındaki Ayasofya Camii'ni ve Osmanlı saraylarını resmeden belki de en önemli ve detaylı yabancı eser olmuştur. Ayrıca Loos, İstanbul'daki zamanı süresince İstanbul'un birçok bölgesini ve yapısını, ayrıca şehrin birçok detaylı panoramasını çizmiştir. Bunların yanında bir de haritası vardır (Ådahl et al. 2019).

Demirbaş Şarl, Loos'un eserlerini Osmanlı ve "Yakın Doğu" ile ilgili bir ansiklopedide yayımlamak istemiştir, ancak maa- lesef 1713'teki "kalabalık" olayı nedeniyle 250'den fazla orijinal eserden sadece 49'u İsveç'e ulaşabilmiştir. Bugün Loos'un eserleri Stockholm'deki Nationalmuseum'da bulunmaktadır (Ådahl et al. 2019).

İsveç ve Türkiye arasındaki sanatsal ve edebi anlamdaki bu etkileşimler günümüze kadar devam etmiştir. Bu kitabın bir önceki makalesinde değinildiği gibi İsveç, göçün artması ile Türk romanında kendine yer bulmuş, İstanbul başta olmak üzere Türkiye ve Türk kültürü, Ekelöf gibi önemli İsveçli yazarların dikkatini çekmeye devam etmiştir. Ayrıca İstanbul,

günümüzde de İsveçli diplomatların ilgisini çekmeye devam etmektedir. Eski İsveç Büyükelçisi Sture Theolin'in "A Swedish Palace in Turkey" kitabı da bunun en son örneklerindendir.

Mimari

Her ne kadar İsveç, günümüzün Türk mimarisinin oluşmasında İtalyan, Fransız veya Yunan mimarisi kadar etkili olmamışsa da yıllar içinde etkileşimlere rastlamak mümkündür. Demirbaş Şarl'ın ziyaretinin, tıpkı sanatta olduğu gibi mimaride de Batı Avrupa'da popülerleşen Rococo ve Barok tarzı gibi sanat akımlarından Osmanlıları haberdar ettiği söylenebilir. Günümüz Türkiye'sinde ünlü Palais de Suède başta olmak üzere bazı İsveç yapılarına rastlamak mümkündür.

Palais de Suède:

İsveç Krallığı'nın ülke dışındaki en eski toprak mülkü üzerinde olan Palais de Suède, aynı zamanda İsveç'in bir konsolosluk olarak kullanmak için yaptırdığı ilk binadır (Ericson qtd. in Whitling 9: 2020). Konumu, mimarisi ve tarihi sayesinde şu anki İsveç Konsolosu Peter Ericson'un da belirttiği gibi, Palais de Suède, "İsveç Dışişleri Bakanlığı'nda dünyanın en güzel İsveç ikametgâhlarından biri olarak bilinir." İsveç-Türkiye ilişkilerinin ne kadar eskiye dayandığının fiziksel kanıtı olan Palais de Suède, 1737'den beri Türkiye'de bulunan İsveç delegasyonunun, bugün Narmanlı Han olarak bilinen binanın karşı tarafındaki araziyi satın alması ve buraya

yerleşmesi ile 1757 yılından beri İsveç Konsolosluğu'na ait olan arazidedir. Bugünkü mimari planını büyük ölçüde 1870 yılında yeniden yapılmasına borçlu olan konsolosluk binası, İstanbul'da yaşayan Triesteli mimar Domenico Pulgher tarafından planlanmış ancak iç tasarım büyük ölçüde İsveçli mimarlar tarafından tasarlanmıştır. Bina, İsveçli bir mimar tarafından planlanmamış olsa da bugünkü dış cephesi ile Stockholm'deki Arvfurstens palats'ı anımsatan yönlerini bulmak mümkündür (Whitling 158: 2020). Her ne kadar Palais de Suède, ilk yapıldığında farklı bir amaçla kullanımda olsa da bugün Arvfurstens palats İsveç Dışişleri Bakanlığı binası olarak hizmet vermektedir. Ayrıca Palais de Suède'nin bugünkü sarı-turuncu duvar ve yeşil panjurlu dış cephe renkleri yine geleneksel olarak Stockholm mimarisinde görülen renk kalıplarını anımsatmaktadır. Palais de Suède, ev sahipliği yaptığı İsveç delegasyonu ve bina içerisinde İsveçliler tarafından organize edilen birçok etkinlikle iki ülke arasındaki kültürel etkileşimleri katalize etmeye devam etmektedir.

Palais de Suède haricinde İsveç mimarisinin Türkiye'de sınırlı olduğu söylenebilir. Bodrum'da İsveçli mimarlar Thomas Sandell ve Gert Windgärth tarafından tasarlanan yazlık site'nin projesinin önemli bir kısmı İsveç merkezli firmalar tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu site, İsveç mimarisinin Türkiye'de görüldüğü başka bir proje olarak gösterilebilir. Bu projenin İsveçliler tarafından yüksek ilgi gördüğü, hem SvD başta olmak üzere İsveç medyasınca hem de Muğla-Bodrum yerel gazetelerince fark edilmiştir. İki ülke arasındaki mimari

etkileşimin en son örneği ise İsveç Konsoloslugu’nun katkısıyla gerçekleşen ve sürdürülebilir mimariyi İsveç’teki örnekleri ile açıklayan “Woodlife Sweden” paneli olmuştur.

Gastronomi

Son olarak, İsveç ve Türkiye yarım milenyumdur devam eden ilişkileri süresince birbirleriyle gastronomik anlamda da etkileşimde bulunmuşlardır. Bu etkileşimin belki de en popüler örneği, Demirbaş Şarl’ın Türkiye ziyareti sonrasında İsveç’e getirdiği, İsveç mutfağının en popüler yemeklerinden olan ve ülkemizde İsveç köftesi olarak bilinen “kötbullar”ın ortaya çıkmasıdır. İsveçli “kötbullar” tarifinin bu şekilde çıktığı kesin olmasa da genel olarak bu mutfak etkileşimi Türkiye kaynaklı kabul edilmektedir.

Günümüz İstanbul’unda da İsveç ve İskandinav mutfağı kendine yer bulabilmiştir. Türkiye’deki on iki, İstanbul’daki altı Michelin yıldızlı lokantadan biri olan “Mikla”, menüsünde ve isminde İskandinav etkileri taşıyan oldukça başarılı bir restoran olarak gösterilebilir. “Mikla” dışında menüsü ve konsepti İskandinav mutfağından esinlenen, Beyoğlu civarındaki “Nørre” ve “Swedish Coffee Point” de İsveç veya İskandinav mutfağından etkilenmiş kafelere örnek gösterilebilir.

İsveç ve Türkiye arasındaki diplomatik ilişkiler, neredeyse beş yüz yıla dayanan tarihi boyunca iki ülke arasında kültürel etkileşimlerin gelişmesine de önayak olmuştur. İsveçli

diplomatların Osmanlı ziyaretleriyle uyanan karşılıklı ilgi, Demirbaş Şarl'ın Osmanlı ziyaretiyle önemli bir noktaya taşınmıştır. Bu ziyaret süresince gelişen etkileşimler sonucu ortaya çıkmış kültürel elementler İsveç ve Türkiye'de kendini göstermeye ve yeni etkileşimler için bir katalizör olmaya devam etmektedir. Bu ziyaret sonucunda daha da yakınlaşan iki ülke, sonraki yüzyıllarda da birbirini etkilemeye devam etmiş, etkileşimler Türkiye'den İsveç'e yapılan göçlerle hız kazanmıştır. İsveç ve Türkiye, dostane ilişkilerini uzun yıllar büyük ölçüde korumuşlardır. Günümüzde bu diplomatik denge, belki de karşılıklı etkileşimlerin sağlıklı olmasını sağlayan en önemli elementtir.

Kaynaklar

Whitling, F. (2020, edited: 2023). Palais de Suède: From Ottoman Constantinople to Modern Istanbul. İsveç İstanbul Araştırma Enstitüsü.

Önder, G. (2013). Diplomats and painters: Cultural encounters between the Ottoman Empire and Sweden. Dragomanen. 55-65, İsveç İstanbul Araştırma Enstitüsü.

Ådahl, K., Renda, G., Atasoyet, N., et. al (2019). Cornelius Loos in the Ottoman World. İstanbul İsveç Araştırma Enstitüsü.

Türkiye-İsveç İlişkileri, Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı. (2024). <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-isvec-siyasi-iliskileri.tr.mfa>

Türkiye-İsveç İlişkilerinde Post-Sovyet Dönemi NATO Genişlemesi¹

Chris Selçuk Erenerol

Çift kutuplu uluslararası dengede, Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği taraflarının silahlı savaş ve güvenlik paktları yalnızca 20. yüzyılın siyasal iklimine damga vurmakla kalmamış, aynı zamanda 21. yüzyılın dengelerini de kalıcı olarak şekillendirmiştir.

I. Dünya Savaşı'nın yarattığı büyük problemler ile yeniden uluslararası arenaya çıkan Amerika Birleşik Devletleri, savaş sonrasında ulusların kaderini tayin etme hakkını savunarak, deyim yerindeyse, yeniden bir gözlemci statüsüne geçmiştir. Nazi Almanyası'nın yükseliş tehdidi ise Sovyetler'in izlediği politikalarla ana karada bertaraf edilmelerine sebep olacak ve çift kutuplu denge ihtiyacında yeni aksı oluşturacaktır. II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'nın değişime gebe sınırları, Amerika Birleşik Devletleri'nin Monroe Doktrini'ni kalıcı olarak rafa kaldırmasına sebep olacak ve artık Sovyetler'in oluşturduğu komünizm tehdidine karşı Truman Doktrini'ni benimsemesine yol açacaktır.

¹ Yazarın "Türkiye-İsveç İlişkilerinde Post-Sovyet Dönemi NATO Genişlemesi" başlıklı yazısı yarininkulturu.org/ sitesinde 30 Mayıs 2024 tarihinde yayımlanmıştır.

1947’de kabul edilen Truman Doktrini’nden iki yıl sonra NATO, Amerika Birleşik Devletleri liderliğinde toplam 12 ülkenin iştirakiyle kurulmuştur. Özellikle Avrupa üzerinde, Nazi Almanyası’nın bertarafından sonra güçlenerek devam ettiği görülen Sovyet tehdidi uyarınca, ilk genişleme üç yıl gibi kısa bir aradan sonra, 1952’de, Türkiye’nin ve Yunanistan’ın katılımıyla gerçekleşmiştir. Ardından, Sovyet dönemi içerisinde inceleyebileceğimiz son üye katılımını 1982’de gerçekleştiren NATO, 1991’de Sovyetler’in dağılmasına rağmen genişleme politikalarına devam edecek, Rusya Federasyonu’nun günümüzdeki sınırlarına yaklaşmaya devam edecektir.

Aşırıliklar çağı olarak kabul edilen 20. yüzyıl sonrasında, 21. yüzyıl denge, iş birliği ve barış üzerine inşa edilmeye çalışılmış olsa da tüm denge çabalarına rağmen iki kutuplu sistem, değişen yönetim biçimleri, teknolojik gelişmeler ve ekonomik ilerlemeler uyarınca sarsıntılara maruz kalmaya devam edecektir.

Bu hususta, belki de son yıllarda Türkiye Cumhuriyeti’nin uluslararası sahnede Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya Federasyonu’nun çatışan çıkarları uyarınca yaşadığı iki zorlu süreç Ukrayna meselesi ve İsveç’in NATO üyeliğidir. Bu çalışma, değişen denge politikalarının ve iş birliğinin yerlerini çıkar çatışmalarına bırakması hususunda, Türkiye ve İsveç ilişkilerinde son dönemde yaşananların bölge siyasetine etkilerini incelediğimiz bir düşünce yazısı olacaktır.

Post-Sovyet Dönemde Rusya ve NATO İlişkileri

Sovyetler Birliği'nin 1991 yılında dağılması, şüphesiz ki 21. yüzyıla adım adım yaklaşırken dengeleri değiştirecek en önemli olayların başında geliyordu. İki dünya savaşının, sayısız ulusal ve uluslararası çatışmanın ve birçok askerî, siyasi ve ekonomik krizin damga vurduğu 20. yüzyıl, modern dengele-
rin kurulabilmesi adına insanlık tarihine derin yaralar naksetmiştir. Lakin, çift kutuplu dengenin sona ermesiyle, yeni düzenin nasıl şekil alacağı da aşırıliklar çağının son tartışma konusu olmuştu.

Her büyük savaşın bitmesiyle birlikte coğrafi bölgeler ve devlet ilişkileri kayıpların ardından yaraları sarmak ve yeniden ayağa kalkabilmek adına organik bir yumuşama dönemine girer. Bu dönemler kimi zaman barışın daha etkin olması adına uzun sürerek nihai çözümler aramaya çalışır ve yapılan antlaşmalarla iş birlikleri kurmayı hedefler. Özellikle Avrupa kıtası için Vestfalya sonrası şekillenen dengeler, I. Dünya Savaşı sonrası Milletler Cemiyeti'nin kurulması veya II. Dünya Savaşı'nda Fransa ve Almanya arasında gerilimi bitmeyen demir-çelik problemi için yeni bir ekonomik iş birliği kurulması bunların başlıca örnekleridir. Çift kutuplu 20. yüzyılın, bütün savaşlar sonrasında daha barışçıl bir ortamda sona ermesi yine bir iş birliği ihtiyacının vuku bulmasına şüphesiz ki gebeydi.

Varşova Paketi'nin Soğuk Savaş'ın ardından tasfiye olmasının aksine NATO varlığını sürdürmeye devam etti. Buna karşılık Rusya Federasyonu, 20. yüzyılın son on yılını hem Batı hem

de Doğu ile yeni iş birlikleri kurmayı tercih ederek tamamladı. Bir yandan Batı ile NATO görüşmelerine başlayan Rusya Federasyonu, öncelikle 1991 yılında Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi'ne (North Atlantic Cooperation Council)[1] katıldı ve ardından 1994 yılında NATO'nun Barış için Ortaklık (Partnership for Peace) programına dahil oldu. İlerleyen tarihlerde, gelişen dinamikler uyarınca yapılan anlaşmalar artık Rusya'nın NATO Konseyi'nde kalıcı bir ortak olarak bulunmasına müsaade etmiş ve işleyişi "NATO+1" formatına taşıyarak 11 Eylül terör saldırılarında istihbaratın dahi paylaştığı bir uyum sürecine getirmiştir. Öte yandan Doğu ile de iş birlikleri kurmayı hedefleyen Rusya, Türkiye'nin de diyalog ortağı olarak bulunduğu, Şanhay İşbirliği Örgütü'nü karşılıklı güven, iyi komşuluk, bölgesel barış, güvenlik, sınırların silahsızlandırılması ve istikrarın korunması amaçlarıyla 1996 yılında beş ülkeyle beraber kurmuştur.

Soğuk Savaş sonrası Sovyetler Birliği eski üyelerinin NATO ve Avrupa Birliği'ne katılımlarının Ukrayna ile çıkan savaşa kadar devam etmesi, oluşturulmaya çalışılan sınır güvenliği politikalarında Rusya Federasyonu'nun bütünlüğünü rahatsız etmiştir. Batı'nın Rusya'nın kapısına yaklaşması ve Ukrayna ile arasına kışkırtıcı ilişkilerin sokulması bölgede yeniden çatışmalara sebebiyet verecek kadar durumu ileri götürmüştür.

Rusya'nın çok tartışılan Ukrayna işgali sonrası, Avrupa'da süregelen tarafsız politikalar ve bölgedeki mevcut statüko büyük bir sekteye uğramıştır. Bu durum sadece Rusya'ya sınırı olan Avrupa ülkelerini etkilemekle kalmamış, aynı

zamanda doğrudan ve dolaylı yollardan Türkiye’yi de çatışmanın ortasına çekmiştir. Türkiye en başından beri güttüğü politikalarla her iki tarafı ortak bir zemine davet etse de birçok farklı etkenden ötürü bu işgalde dolaylı yollardan etkilenmiş ve müzakerelerin aktörlerinden biri haline gelmiştir. Rusya ve Ukrayna arasında süregelen gerilimin önce 17 Mart 2014 tarihinde, Rusya Federasyonu devlet başkanı Vladimir Putin’in resmî olarak Kırım’ın ilhakını onaylamasıyla tırmanması ve ardından da 24 Şubat 2022’den günümüze kadar devam eden savaşla kalıcı bir sorun haline gelmesi, bölge devletleri ve dünya siyaseti için güvensizlik ortamı yaratmıştır. Lozan Barış Antlaşması ile bütün yetkileri elinden alınan ve yalnızca Rum azınlığın dinî ihtiyaçlarına hizmet etmesi kararlaştırılan Fener Rum Kilisesi’nin, 2019 yılında Kiev’de bulunan merkez kilisesine otosefali verip Rus Patrikhanesi’nden koparması da Türkiye’nin taraflar arasında arada kalmasına neden olmuştur. Yargıtay’ın 2007/5603K sayılı ilamı uyarınca belirtildiği üzere, Fener Rum Kilisesi’nin başka ibadethanelerin iç işlerine karışması yasaklanmışken, Rus Patrikhanesi’ne bağlı olan Ukrayna Kilisesi’ne özerklik vermiş olması bölgedeki gerilimin artmasına ve süregelen savaşın daha da derinleşmesine sebebiyet vermiştir. Bölgedeki istikrarın gitgide azalması, Batılı devletlerin Avrupa Birliği ve NATO süreçlerinde Ukrayna’yı desteklemesi Post-Sovyet dönemde Batı genişlemesinin devam edeceğini gösteren nedenlerden olmuştur. Bu sebeplerden ötürü bölgenin güvensizliği, sırasıyla 2023 yılında Finlandiya’nın ve 2024’te de İsveç’in NATO’ya girmesinin önünü açmıştır.

İsveç'in NATO Üyeliği Süreci ve Türkiye ile İlişkileri

Türkiye ile İsveç'in ilişkileri uzun yıllardır karşılıklı dostluk ve iş birliğine dayanmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'na dayanan ve 17. yüzyıldan beri süregelen dostane ilişkiler, Türkiye Cumhuriyeti'nin 1923 yılında ilan edilmesiyle Türkiye'nin yeni dönemine de taşınmıştır. 1737 yılında Osmanlı İmparatorluğu ve İsveç arasında imzalanan Ticaret Anlaşması'nı 1739'da "Barış, Birlik ve Dostluk İttifakı" takip etmiş ve ilişkilerimiz Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun ilk yıllarında, 31 Mayıs 1924 tarihinde imzalanan Dostluk Anlaşması'yla devam etmiştir. Türkiye ve İsveç arasında güçlenen ilişkiler, 2013 yılında imzalanan bildiriyle stratejik ortaklık düzeyine ulaşırken son olarak NATO genişlemesiyle müttefikliğe gelmiştir.

Uluslararası ilişkilerin temeli karşılıklı çıkarların varlığına dayansa dahi barış dönemlerinin uzlaşma süreci bile her zaman pürüzsüz geçmez. Türkiye'nin bulunduğu jeopolitik konum belki de 21. yüzyılda gelişen uluslararası problemlerden en çok etkilenen ülkelerin başında gelmesine sebep olmuştur. Hem Orta Doğu'da her gün değişen dengeler hem de Doğu-Batı güç dengesi çatışmasında Türkiye, stratejik ortakları, müttefikleri, ekonomik ve kültürel iş birliğinde bulunduğu tüm devletlerle yeniden çok katmanlı bir denge politikası uygulamak zorunda kalmıştır. Türkiye'yi etkileyen bu dengeler uyarınca Batı politikaları ele alındığında, belki de en önemli iki konu Avrupa Birliği ve NATO genişlemeleridir. Bu hususu anlamak adına göz atılması gereken noktalardan bir

tanesi de ekonomik ve stratejik iş birliği içinde bulunduğumuz Rusya ve Ukrayna devletleri arasında çıkan çatışmaların savaşa evrilmesidir.

17. yüzyıldan beri Türkiye ve İsveç arasında gelişen ilişkiler olumlu şekilde devam edip stratejik ortaklığa ulaşmış olsa da belirlenen her yeni politikayla ilişkiler sekteye uğrayabilir. Bu hususta, Türk iç ve dış politikaları incelendiğinde, özellikle Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) hükûmetinin ikinci on yıllık iktidarında laikliğin siyasetten de facto tasfiyesi başat bir rol oynamıştır. Bir yandan güç kazanan tarikat yapılanmalarından Fethullahçı Terör Örgütü'nün (FETÖ) 15 Temmuz 2016 tarihinde düzenlediği hain darbe girişimi, öte yandan siyaset sahnesinde buna rağmen artarak devam eden dinî simgelerin güçlenmesi Türk iç ve dış siyasetinin belirleyici faktörlerinden olmuştur. Bu sebeplerden ötürü NATO'nun 2023 ve 2024 yıllarında genişlemesine en büyük engel Türkiye tarafından koşulan şartlardır. Özellikle FETÖ üyelerinin İsveç tarafından korunduğunun öne sürülmesi, İsveç'in NATO üyeliği sürecinde Türkiye'nin veto kullanacağını belirttiği bir husustur. Bunun yanı sıra birçok kez Kuran-ı Kerim yakma eylemlerinin vuku bulması anlaşma sürecini uzatmış ve uzlaşma konusunda sorunların çıkmasına neden olmuştur. Türk hükûmeti bu eylemleri, ne denli Anayasa'da belirtilen laiklik ilkesine aykırı olsa dahi, her seferinde Dış İşleri Bakanlığı üzerinden resmî bir şekilde kınamış ve hükûmet politikasını müzakereler süresince İsveç'in NATO'ya alınmamacığını belirterek yönetmiştir. 2023 yılında gerçekleşen

Türkiye, İsveç ve NATO Genel Sekreterliği'nin üçlü görüşmesi müzakerelerin olumlu sonuçlanmasına sebep olmuştur. Bu müzakerelerde mutabakata varılan belki de en önemli nokta, ittifak içerisinde kurulması kabul edilen “Terörle Mücadele Özel Koordinatörü” atama kararının alınmasıyla Türkiye ve İsveç arasında güvenlik iş birliğinin pekiştirilmesiydi. Teröre karşı ortak yürütülecek hususlarda adım atılması ve Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğinde İsveç'in destek vermesini de içeren 7 maddelik ortak açıklama sonrasında ilişkiler uzlaşma boyutuna geçmiş ve tüm anlaşmazlıklar sonrası süreç, 2024 yılının Ocak ayında, veto kullanmaktan vazgeçen Türkiye'nin onay vermesiyle tamamlanmış, İsveç resmî olarak NATO'nun 32. müttefiki olmuştur. Böylelikle Türkiye ve İsveç ilişkileri, başlangıcından beş yüz yıl sonra müttefikliğe yükselmiştir.

Çatışma, belki de insanlık tarihinin ilk gününden beri değişmeyen yegâne olguların başında gelmektedir. Hem olumlu hem de olumsuz anlamlarıyla çatışma, insanlığın ilerlemesinde, ilişkilerini şekillendirmesinde, kâh imparatorluklar ve devletler kurmasında kâh dağılıp yok olmasında rol oynamıştır. Özellikle erkler ayrılığına ve denetleme mekanizmalarına dayanan modern rejimlerin son asırda kademeli olarak güçlenmesiyle devletler mümkün mertebe savaş politikalarından kaçınmaya çalışmışlardır. Lakin bu, kurulan düzenin çatışmasız geçeceği için garantisizdir. Bu denli kısa sürelerde dahi çıkar çatışmaları yaşayan devletlerin, uluslararası örgütlerin ve iş birliklerinin gelecek yıllarda dünya

siyasetinde ve bölgesel karar alımlarında nasıl şekilleneceği ancak teorilerin konusu olacaktır.

Kaynaklar

Kitaplar ve Makaleler

Asmus, R. D., & MacNeill, R. G. I. (2002). Opening NATO's door: How the alliance remade itself for a new era. Columbia University Press.

Kantarıcı, Ş. (2012) "Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Sistem: Yeni Sürecin Adı "Koalisyonlar Dönemi mi?". Güvenlik Stratejileri Dergisi, 8(16), 47-84. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/guvenlikstrtj/issue/7527/99164>.

Oğuzlu, T. (2019) "NATO-Rusya İlişkileri". Güvenlik Yazıları Serisi, 27, 1-9. DOI: 10.13140/RG.2.2.35085.28645.

Arşiv Kaynakları

BBC. (2024). Türkiye ve İsveç Arasında NATO Anlaşması Nasıl Sağlandı?. BBC News Türkçe.

<https://www.bbc.com/turkce/articles/cw489877g0eo> [Erişim Tarihi: 1 Nisan 2024]

Türkiye-isveç ilişkileri / T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2024).

<https://www.mfa.gov.tr/turkiye-isvec-siyasi-iliskileri.tr.mfa> [Erişim Tarihi: 1 Nisan 2024]

Şanhay İşbirliği Teşkilatı (ŞİÖ.) / T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2024).

<https://www.mfa.gov.tr/sanghay-isbirligi-orgutu.tr.mfa>
%5BErişim Tarihi: 1 Nisan 2024]

Yargı Kararları

T.C. Yargıtay Dördüncü Ceza Dairesi, 2005, 2007/5603K.

[1] Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi'nin (North Atlantic Cooperation Council) adı 1997 yılında Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi (Euro-Atlantic Partnership Council) olarak değiştirildi.

İsveç Kralı XII. Karl'ın Osmanlı Maliyesine Etkisi¹

Mustafa Koç

Osmanlı İmparatorluğu 18. yüzyıla mağlup bir imparatorluk olarak girmişti. Dış siyasetteki başarısızlıklar iç siyaseti de etkilemiş, 1703 yılında Sultan II. Mustafa tahttan indirilerek yerine Sultan III. Ahmed geçirilmişti. Bu yıllarda Osmanlılar, Karlofça (1699) ve İstanbul (1700) Antlaşmaları ile kaybetmiş oldukları toprakları geri kazanma gayreti içindeydi. Öte yandan, Avrupa'da genel bir savaş durumu hâkimdi. İspanya Veraset Savaşları (1701–1714) nedeniyle Orta ve Batı Avrupa ülkeleri birbirleriyle savaş halindeyken İsveç ile Danimarka, Saksonya ve Lehistan arasında Büyük Kuzey Savaşı (1700–1721) sürmekteydi. Avrupa'da devletlerin merkezîleşip büyümesi ile taraflar arasında uzun savaşların olması “güç dengesi” kavramını ortaya çıkarmış, ittifaklar kurulmuş, diplomatik girişimler önem kazanmıştır.² 18. yüzyılın ilk çeyreğinde Avrupa'da siyasi ve diplomatik tablo

¹ Mustafa Koç, “İsveç Kralı XII. Karl'ın Osmanlı Maliyesine Etkisi” *Yarının Kültürü II* (2023) içerisinde. (Nazlı Esen Albayrak (ed.), Ankara: Yarının Kültürü Kitaplığı, 2024), 50-66.

² Mehmet Yılmaz Akbulut, *The Scramble for Iran: Ottoman Military Diplomatic Engagements During the Afghan Occupation of Iran, 1722–1729*, (İstanbul: Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, 2017), 36-37.

bu şekildeyken Osmanlı İmparatorluğu toparlanma sürecindeydi. Ancak 27 Haziran 1709 tarihinde İsveç Kralı XII. Karl'ın Poltova'da Rus Çarı Petro'ya yenilmesi neticesinde Osmanlı tarihi için önemli olaylardan biri yaşanmıştı. Yenilginin ardından İsveç Kralı, ordusunun kılıç artıklarıyla birlikte Osmanlı hududuna doğru yönelmiş ve 3 Ağustos 1709 tarihinde Osmanlı mülkü olan Bender'e gelmişti.³

Esasında XII. Karl'ın amacı, Osmanlı topraklarında uzun süre kalmak değildi. Padişaha yazdığı mektupta birkaç gün Bender'de dinlendikten sonra İsveç müttefiki olan Polonya'ya giderek oradaki birlikleriyle Ruslara karşı mücadelesini sürdürmek istiyordu.⁴ Ancak gerek kralın yaralı halde olması gerekse hâlâ mevcut olduğunu düşündüğü birliklerin etkisiz hale getirilmesi sebebiyle kralın dönüş planları gerçekleşememiş ve Osmanlı mülkünde oturmakta karar kılmıştır. Bu çalışmada ise İsveç Kralı XII. Karl'ın Osmanlı topraklarında kalmış olduğu beş yılın (1709–1714) Osmanlı ekonomisine maliyeti incelenecektir. Bunun için öncelikle 18. yüzyıl başlarında Osmanlı mali durumu irdelenecek, ardından XII. Karl'ın giderleri ele alınacak ve bu mali duruma yükü değerlendirilecektir. Son olarak ise İsveç Kralı'nın ülkesine dönüş süreci ve bu süreçte yaşananlar ele alınacaktır.

³ Akdes Nimet Kurat, *XII. Karl'ın Türkiye'de Kalışı ve Bu Sıralarda Osmanlı İmparatorluğu*, (İstanbul: Rıza Koşkun Matbaası, 1943), 93.

⁴ Kurat, *a.g.e.*, 93–94.

XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Osmanlı Mali Durumu

Felaket Yılları olarak adlandırılan ve *Büyük Türk Savaşları* şeklinde anılan 1683–1699 yılları arasındaki uzun savaş dönemi, Osmanlı mali yapısını oldukça kötü etkilemişti. Karlofça Antlaşması ile kaybedilen verimli Macaristan ovaları ile ticari konumu önemli olan Mora’nın Osmanlıların elinden çıkması mali durumu zora sokan diğer etkenlerdendi. 17. yüzyılın sonları ile 18. yüzyılın başlarında yaşanan bu zorluk, Osmanlıların *malikâne* ismini verdiği uygulama ile hazineye sıcak (nakit) para girişi sağlanarak giderilmeye çalışılmıştı.⁵

Bununla beraber 18. yüzyılın ilk yarısında Osmanlı İmparatorluğu’nun başta İstanbul olmak üzere Halep, Selanik, Edirne ve Bursa gibi şehirlerinde dokuma tezgâhlarının yaygınlaşması neticesinde üretimde artış görülmektedir. Bu durum ticaret ve üretim sektörlerinde büyüme ve genişlemeye yol açmıştı.⁶ Bu büyüme ve genişleme yalnızca sanayi ürünlerinde değil, tarım ürünlerinde de görülmekteydi.⁷ Yine 17. yüzyılın sonları ile 18. yüzyılın başlarında Osmanlıların para politikalarında düzenlemeler yaptıkları görülmektedir. Avrupa’dan (esasinda Amerika kıtalarından) gelen paraların enflasyon yaratması söz konusuydu. Osmanlılar 1690 yılında

⁵ Mehmet Genç, *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi*, (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2000), 156-157.

⁶ Genç, *a.g.e.*, 212.

⁷ Genç, *a.g.e.*, 213.

ilk büyük gümüş parayı basmışlardı.⁸ Para politikasında yapılan diğer bir düzenleme ise III. Ahmed döneminde *Zer-i İstanbul* veya *Fındık Altın* denilen altın paranın da basılmasıdır.⁹ Bunun yanında III. Ahmed döneminde tedavüle giren bir *gümüş kuruş*'un yüz yirmi akçe ettiğini belirtmekte de fayda var.¹⁰ 18. yüzyılın ilk döneminde ekonomide gözlenen rahatlamamanın diğer bir etkeni de yeni madenlerdir. Gümüşhane başta olmak üzere Balkanların çeşitli yerlerinde gümüş madenleri-nin bulunmuş olması dikkat çekmektedir. Öyle ki maden sahiplerinin işçi kapmaya çalışmaları görülmektedir.¹¹ Dolayısıyla yeni madenlerin bulunması ile uygulanan para politikalarının bu dönemde gerçekleşmesi tesadüfi değildir.

Tüm bunlar göze alındığında, Osmanlıların “felaket yıllarından” ekonomik anlamda toparlanarak çıktıkları görülmektedir. Osmanlıların 1710/1711 yılında hazinelerine giren gümüş kuruş yaklaşık 11 milyon iken giderleri ise yaklaşık 8

⁸ Şevket Pamuk, *A Monetary History of the Ottoman Empire*, (New York: Cambridge University Press, 2003), 160.

⁹ Ursula Hagen Jahnke, Reinhold Walburg, Annelore Schmidt, *Early Modern Gold Coins from the Deutsche Bundesbank Collection*, çev. Edward Besley. (Munich: Giesecke & Devrient, 1985), 186.

¹⁰ Şevket Pamuk, “Kuruş”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (DİA, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2003), 26, 438.

¹¹ Genç, *a.g.e.*, 213.

buçuk milyonu.¹² Mehmet Genç'in gelir-giderlere dair yapmış olduğu tabloya bakılırsa, 17. yüzyıl sonu ve 18. yüzyıl başlarındaki gelişmelerin kendisini daha çok yüzyılın ortalarında hissettirdiği görülmektedir. Öyle ki haritada (yani topraklarda) büyük değişiklikler görülmezken yüzyılın ortalarında gelirlerin yüzde 40 arttığı görülmektedir. Buna mukabil giderler de artmıştır. Ancak burada önemli olan nokta, İsveç Kralı XII. Karl Osmanlı mülküne sığındığında Osmanlıların mali durumunun 18. yüzyılın en iyi durumunda olduğudur. Böylelikle Osmanlıların iltica eden krala karşı misafirperverlikten çekinmedikleri söylenebilir.

İsveç Kralı XII. Karl'ın Osmanlı Maliyesine Etkisi

İsveç Kralı'nın yanındaki maiyetin sayısı tam olarak bilinmese de yaklaşık bin kişilik bir birlikle Bender'e ulaştığı düşünülmektedir.¹³ Aynı zamanda, yanında Ukrayna Kazaklarının lideri olan müttefiki İvan Mazepa da bulunmaktaydı. Osmanlılar İsveç Kralı'nı "büyük bir saygıyla karşıladılar".¹⁴ Bunun yanında Osmanlılar ilk başta İsveç'e Rusya karşısında siyasi ve askerî anlamda yardım etmeyi düşünmüyordu. Osmanlılar ile Ruslar arasında halihazırda bir

¹² Genç, *a.g.e.*, 222.

¹³ Kurat, *a.g.e.*, 95.

¹⁴ Dimitri Kantemir, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Yükseliş ve Çöküş Tarihi*, çev: Özdemir Çobanoğlu c. 2, (İstanbul: Cumhuriyet Kitap Kulübü), 854.

barış antlaşması bulunmaktaydı. Üstelik Osmanlılar, Rusların İsveç'in hâkimiyetindeki önemli bölgelerinden biri Livlandiya'yı (Livonya/Litvanya) işgal ettiklerini öğrendiklerinde barışı korumaya daha çok özen göstermişlerdi.¹⁵ Bu gelişmeler üzerine XII. Karl Osmanlı mülkünde durmaya karar vermiş ve Osmanlıları Ruslara karşı savaşa sokmaya gayret etmiştir.¹⁶

XII. Karl'ın Bender'de ikameti esnasında kendisine ve maiyetine Osmanlı İmparatorluğu tarafından maaş bağlanmıştı. Aynı zamanda yiyecek giderleri ve diğer giderler de Osmanlılar tarafından karşılanmaktaydı.¹⁷ 1710 yılının ilk yarısında XII. Karl'ın giderleri yaklaşık 750 bin akçe tutmaktaydı.¹⁸ Bu hesaplara XII. Karl'ın Osmanlı hazinesine maliyeti günlük 206 gümüş kuruş, aylık 6200 gümüş kuruş ve yıllık 74.412 kuruşa denk gelmekteydi. Bunun yanında kralın masrafları zaman içinde artmıştır.

Osmanlıların Bender'de ikamet eden krala bağlılıkları maaş zaman içerisinde XII. Karl'a yeterli gelmemiştir. Bunun üzerine Osmanlılar, 1710/1711 yılında krala 800 kese (400 bin) gümüş kuruş borç vermiştir.¹⁹ Devamında ise verilen miktar İsveç Kralı'na yeterli gelmemiş, Osmanlı tarafı bunun üzerine

¹⁵ Kantemir, *a.g.e.*, 854.

¹⁶ Kantemir, *a.g.e.*, 856.

¹⁷ Tahir Sevinç, İsveç Kralı XII. Şarl'ın Osmanlı Devleti'ne İlticası ve İkameti, *Journal of History Studies* 6/1, (2014): 141.

¹⁸ BOA, Başmuhasebe Defteri, 1164. D.BŞM.d...

¹⁹ BOA, İbnülemin Hariciye, 19-1691. İE.HR.

200 kese gümüş kuruş daha borç vermiştir.²⁰ Verilen paranın oldukça yüklü bir miktar olduğu göze çarpmaktadır. Osmanlıların yıllık gelirinin 1710/1711 yılında yaklaşık 11 milyon gümüş kuruş olduğuna değinil-miştir. Bu durumda kaba bir hesaplamayla her ay için devletin hazinesine yaklaşık 1 milyon gümüş kuruştan az bir meblağ girmektedir. Bu durumda XII. Karl'a verilen borç, Osmanlı hazinesi için en az 15 gün anlamına geliyordu. Osmanlı tarafının borcun tahsisi için cizye gelirlerini kullanması²¹ ise dikkat çekicidir. Öyle gözüküyor ki yöneticiler, İmparatorluğa sığınmış olan gayrimüslim bir kralın giderlerini karşılamak için Müslüman tebaanın değil gayrimüslim tebaanın vergilerini kullanma kararı almışlardı. Bunun yanında XII. Karl yalnızca Osmanlılardan maddi yardım görmüyordu. İstanbul tüccarlarından ve Fransızlardan da borç para almaktaydı.²²

²⁰ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c.4/1, (Ankara: TTK Basımevi, 1988), 93.

²¹ Sevinç, *a.g.m.*, 145.

²² Voltaire, *XII. Şarl'ın Tarihi*, çev. Nahid Sırrı. (Ankara: Hilmi Kitabevi, 1939), 186. Voltaire, XII. Karl'ın Osmanlılardan günlük beş yük ekü aldığını yazmaktadır. Ekü'nün (ecu) değeri için: Pamuk, *A Monetary History of the Ottoman Empire*, 186. Aynı zamanda Jeremy L. Caradonna adlı tarihçi XVIII. yüzyılda bir Ekü'nün 3 Livre'ye denk geldiğini ve bir Fransız işçinin günde ortalama 3-10 Livre kazandığını belirtmektedir: <https://www.jeremycaradonna.com/french-currency-18th-century> (Erişim: 12 Nisan 2021).

Bütün bunların yanında XII. Karl aldığı borçları yalnızca günlük giderlerine harcamıyordu. Topkapı Sarayı'nda dönen siyasi meselelere dahil olma arzusu içerisindeydi. Kralın Osmanlı topraklarında yaşıyor oluşu Osmanlı yöneticilerinin olduğu kadar saray ahalisinin de ilgisini çekmekteydi. Ancak iki kesimin de krala dair görüşleri tamamen uyuşmuyordu. Padişah ve saray çevresi XII. Karl'a sempatiyle bakarken Bab-ı Âli ise genç kralın bir sıkıntı yaşanmadan ülkesini dönmesini arzulamaktaydı.²³ Voltaire bunun nedenini kralın genç, atik ve muzaffer (gerçekten de XII. Karl Poltova Savaşı'na kadar hiç yenilmemiştir) biri olması dolayısıyla kadınları etkilemesine bağlamaktadır.²⁴ Bunun yanında, XII. Karl Ruslara karşı Osmanlıları tamamen yanına çekebilmek için Stanislaw Poniatowski ve Portekizli Yahudi tabip Fonseca'yı görevlendirmiştir.²⁵ XII. Karl'ın kendisine göndermiş olduğu paralarla hediyeler alan Poniatowski de Osmanlı saray çevresinin gönlünü kazanmaya çalışmış ve bu amacında başarılı olmuştur.

²³ Kantemir, *a.g.e.*, 858.

²⁴ Voltaire, *a.g.e.*, 185.

²⁵ Voltaire, *a.g.e.*, 184. Voltaire bu bölümde bahsi geçen Portekizli tabiple çok iyi tanışıklığının olduğunu ve bu bilgileri ondan edindiğini belirtmektedir. Eğer bu durum gerçekten doğruysa Voltaire'in anlattıklarında gerçeklik ihtimali yüksektir. Nitekim, Fransa'da yaşayan birisinin bu kadar uzakta olmasına rağmen konunun detaylara hâkim olması ikili ilişkilerinin önemini göstermektedir.

Bu durum neticesinde ortaya çıkan durum şu şekildedir. Osmanlılar hazinelerinin aylık gelirinin büyük bir bölümünü krala borç vermişlerdir. Bunun yanında yevmiye olarak krala bir maaş da bağlamışlardır. Bağlanan maaş kral ve maiyetinin günlük giderlerini karşıladığı gibi verilen nakit borç para İsveç kralınca farklı şekillerde kullanılmıştır. Bu borç paranın İstanbul'da XII. Karl'ın elçileri tarafından bir nevi lobcilik faaliyetleri kapsamında kullanıldığı söylenebilir. Öyle ki Valide Rabia Gülnuş Sultan'ın, vezirleri padişahın İsveç'e yardım etmesine ikna çabaları kaynaklara yansımaktadır.²⁶ Yani Osmanlıların XII. Karl'a sağlamış oldukları maddi yardım, siyasi entrika ve rüşvetlerle paşaların ceplerine giriyordu. Kısacası, hediyeleşmeler ve rüşvetler neticesinde Osmanlı sarayından çıkan paraların bir kısmı tekrar bir şekilde Osmanlı sarayına geri dönüyordu.

İsveç Kralı'nın ve Poniatowski'nin kışkırtmaları Osmanlıları etkilemişti. Öyle ki Poniatowski'nin, Rusya'nın Karadeniz'e dökülen nehirlerinde tersaneler kurması ve ileride Osmanlı'ya büyük tehdit oluşturacağı yönündeki uyarıları Osmanlıları rahatsız etmişti.²⁷ Bununla beraber Rusların Azak Kalesi'ni ele geçirmeleri Osmanlılar için sıkıntı yaratan bir durumdu ve

²⁶ Voltaire, *a.g.e.*, 185. Bu iddia pek gerçekçi gözükme de Voltaire devam eden satırlarda Poniatowski ile Valide Sultan'ın mektuplaştığını ve bu mektupların Poniatowski'de bulunduğunu belirtmektedir.

²⁷ Kantemir, *a.g.e.*, 859.

burayı Karadeniz'e açılma fırsatı kollayan Ruslardan geri almak önemli hedeflerden biriydi.²⁸ Zaten gergin olan iki taraf, 1711 yılında savaş durumuna gelmişti.

Prut Savaşı ve XII. Karl'ın Geri Dönüşü

Osmanlılar 20 Kasım 1710 tarihinde Rusya'ya karşı savaş kararı almıştı.²⁹ Ancak iki tarafın savaş meydanlarında karşılaşması bir sonraki senenin yaz aylarında gerçekleşecekti. Bu arada XII. Karl'ın Osmanlı ordusuna katılması gündeme gelmişti. Bu durum Sadrazam Baltacı Mehmed Paşa tarafından kabul edilmiş olmasına rağmen XII. Karl Osmanlı ordusuna katılmamıştır. Bu arada Dimitri Kantemir de Osmanlıların atadığı Boğdan voyvodası olmasına rağmen Rusların tarafına geçmiş durumdaydı. Petro mart ayında Moskova'dan hareket etmiş, temmuz ayında Boğdan'a gelmişti. Ordusu ise oldukça yorgun ve erzak sıkıntısı içerisindeydi.³⁰ Temmuz ayının sonlarında, Petro ve ordusu Osmanlılar tarafından kuşatılmış haldeydi. 20 Temmuz gününe gelindiğinde ise Ruslar beyaz bayrak çekmişlerdi. Taraflar 21 Temmuz 1711'de barış görüşmelerini neticelendirmişti. İmzalanan antlaşmaya göre, Osmanlılar

²⁸ Kemal Beydilli, "Prut Antlaşması", *TDV İslam Ansiklopedisi* (DİA), (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2007), 34, 360.

²⁹ Beydilli, *a.g.y.*, 360.

³⁰ Virginia Aksan, *Kuşatılmış Bir İmparatorluk: Osmanlı Harpleri 1700-1780*, çev. Gül Çağalı Güven. (İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2010), 103.

1699/1700'den beri hedeflerinden biri olan Azak'ı geri almayı başarmışlardı. Ancak en önemlisi, İsveç Kralı XII. Karl'ın ülkesine güvenli bir şekilde dönmesi Petro tarafından garanti edilmişti. Fakat XII. Karl antlaşma maddesi gereği ülkesine dönmeyi reddetmiş ve Osmanlı mülkünde kalmaya devam etmiştir.

İsveç Kralı'nın Osmanlı topraklarındaki iltica durumu bu dönemden sonra değişikliğe uğramıştır. Öncelikle XII. Karl imzalanan Prut Antlaşması'ndan hiç memnun değildi. Padişahı, Baltacı Mehmed Paşa'nın Prut'ta kaçırdığı fırsat hakkında elçileri vasıtasıyla bilgilendirdi. Nitekim Baltacı Mehmed Paşa, 20 Kasım'daki Prut dönüşünde sadrazamlık makamından azledilmişti.³¹ Ancak Osmanlı yönetimi artık XII. Karl'ı gitme vakti gelmiş olan bir misafir olarak görmekteydi. Zira hem antlaşma maddesince geçiş garantisi vardı, hem de artık maliyeye yük oluyordu. İlerleyen aylarda kral ile Osmanlılar arasında çeşitli görüşmeler yaşandı ancak kral dönme konusunda hâlâ ayak diretmekteydi. 1712 yılı bu tartışmaların gölgesinde geçmişti. Ancak 1713 yılına gelindiğinde, Osmanlıların sabrı tükenmiş ve silahlı birliklerini kralın bulunduğu Bender'e yollamıştı. Literatürde Bender Çatışması (*Kalabaliken i Bender*) olarak geçen küçük çaplı çarpışmada Osmanlılar Kral XII. Karl'ı derdest etmişlerdi. Akabinde kral alıkonularak Dimetoka'ya gönderilmişti. Bender Çatışması Osmanlı yönetimi tarafından tepkiyle karşılanmış, olayı düzenleyenler ise azledilmiş ve cezalandırıl-

³¹ Beydilli, *a.g.y.*, 361.

miştir.³² Bu sırada İsveç Kralı'na gittiği tarih olan Ekim 1714'e kadar tekrar maaş bağlanmıştır.³³ Aynı zamanda Osmanlılar dönüş yolculuğu için de krala çeşitli hediyeler ve yol parası vermiştir.

Bütün bu gelişmeler üzerine Osmanlıların İsveç Kralı XII. Karl'a neden “*Demirbaş*” lakabı taktıkları ortaya çıkmaktadır. Poltova'da mağlup olarak Osmanlılara sığınmış olan XII. Karl geldiğinde *Carolus Rex* olarak anılıyordu. Osmanlı topraklarından çıktığı vakitte ise lakabı *Demirbaş* idi. XII. Karl Osmanlı topraklarını terk ettiğinde arkasında ödenecek yüklü miktarda borç bırakmıştı. Buna rağmen, döndükten sonra İsveç düşmanlarına karşı Büyük Kuzey Savaşı'nı sürdürmeye devam etti. Bundan dolayı Osmanlı İmparatorluğu'na ödenecek borç ertelenmişti. Osmanlılar alacaklarını nakit olarak temin etmediler. 1718 yılında XII. Karl Norveç'te Frederikshald Kalesi'ni kuşatırken kör kurşunun başına isabet etmesiyle hayatını kaybetti. Tahtı kardeşi Ulrika'ya (dolayısıyla Ulrika'nın kocası Frederick'e) kaldı. Buna rağmen Osmanlılar alacakları parayı temin etmek için İsveç tarafıyla görüşmeleri sürdürmüş ve taraflar 1738 yılında anlaşmaya varmışlardır. İsveç tarafı, XII. Karl'ın vereceklerine karşılık olarak Osmanlılara büyük bir gemi ve otuz bin tüfek temin edecekti.³⁴

³² Sevinç, *a.g.m.*, 153.

³³ Sevinç, *a.g.m.*, 153.

³⁴ BOA, Cevdet Hariciye, C.HR. 173-8634.

Siyasi açıdan, XII. Karl'ın Osmanlılara ilticası Avrupa'daki güç dengesini etkilemiştir. Kralı ülkesine döndüğünde İsveç her taraftan kuşatma altındaydı ve çok geçmeden Nystadt Antlaşması ile (1721) *Büyük Kuzey Savaşı* sonlandı. Böylelikle Baltık Denizi'ne çıkan Ruslar ilgilerini güney bölgelerine çevirebilecek ve İran-Kafkasya sahasında Osmanlılar ile karşı karşıya geleceklerdi.³⁵ Avrupa için *30 Yıl Savaşları*'na damgasını vurmuş olan İsveç artık büyük güç olmaktan çıkacaktı. İsveç'in Pomeranya'daki topraklarını ele geçiren Prusya ise yükselmekte olan bir devlet haline gelecekti. Fransa, müttefiki İsveç'in saf dışı kalmasına karşın İspanya Veraset Savaşları neticesinde İspanya tahtına Bourbon prensini oturtmuştu. Buna rağmen zamanla Avrupa'daki gücünü ve Yeni Dünya'daki kolonilerinin bir kısmını kaybedecekti.

XII. Karl'ın Osmanlı hazinesine maliyeti oldukça yüksek olmuştur. Hata payı bulunmakla birlikte kralın giderleri için Osmanlılar beş yılda toplam 372 bin gümüş kuruş harcamıştır. Borç olarak verilen para ise 500 bin gümüş kuruştur. İsveç kralının ülkesine dönüşü için yapılan harcamalar da göz önüne alındığında toplamda bir milyon gümüş kuruşa yaklaşan bir masraf ortaya çıkmaktadır. Nitekim 1738 yılında tarafların yaptıkları antlaşmaya bakıldığında verilecek geminin ederinin 600 bin kuruş, silahların da 200 bin kuruşa denk geldiği görülmektedir. Buradan çıkan sonuca göre, Osmanlı hazinesinin 60 aylık gelirinin bir ayı İsveç Kralı'nın giderlerine ve maaşına ayrılmıştır.

³⁵ Akbulut, *a.g.e.*, 17-18.

Osmanlı tarihinde bir kralın Osmanlılara sığınması eşine az rastlanır bir olaydır. Aynı durum İsveç için de söz konusudur. XII. Karl'ın ilticası iki ülke arasındaki kültürel etkileşimlerin artmasına neden olmuştur. İsveç Devleti'nin resmî *Twitter* sayfası, günümüzde “İsveç Köftesi” olarak bilinen yemeğin aslında Türk kökenli olduğunu itiraf etti.³⁶ Bunun yanında, yukarıda Bender Çatışması olarak ele alınan olayın İsveç kaynaklarında *Kalabaliken i Bender* şeklinde geçmesi yine Türk etkisini göstermektedir. *Kalabaliken*, Türkçe *kalabalık* (kargaşa) kelimesinin yalnızca telaffuzunun değişmesiyle İsveççeye geçmiştir.³⁷ XII. Karl'ın ülkesine dönüşü esnasında ona refakat eden Türkler, İsveç'ten geri dönmemiş ve orada yaşamaya devam etmişlerdi. Günümüzde hâlâ İsveç'te yaşamakta olan bu insanların soy ismi “*Askerson*”dur.³⁸ XII. Karl'ın Osmanlı'ya ilticası ve Bender Çatışması popüler kültürde de kendine yer bulmuştur. İsveçli ünlü bir müzik grubu olan “*Sabaton*”, yayımladıkları bir klipte Bender Çatışması'nı konu edinmektedir.³⁹

³⁶ İlgili paylaşım için: <https://twitter.com/swedense/status/990223361648275456> (Erişim: 16 Nisan 2021).

³⁷ <https://www.wordsense.eu/kalabalik/> (Erişim: 16 Nisan 2021).

³⁸ https://en.wikipedia.org/wiki/Turks_in_Sweden (Erişim: 16 Nisan 2021).

³⁹ İlgili video için: <https://www.youtube.com/watch?v=kZN5bw3wg9g> (Erişim: 16 Nisan 2021).

Kaynaklar

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA) Kaynakları

Başmuhasebe Kalemi Defterleri (D.BŞM.d...): 1172, 1164, 173 – 8634.

Cevdet Hariciye (C.HR.): 32 – 1584.

İbnülemin Hariciye (İE.HR.): 19 – 1691.

Makale ve Kitaplar

Ahmet Cavid Bey'in Müntehabatı. Haz. Adnan Baycar. İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2004.

Akbulut, Mehmet Yılmaz, *The Scramble for Iran: Ottoman Military Diplomatic Engagements During the Afghan Occupation of Iran, 1722-1729*, İstanbul: Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, 2017.

Aksan, Virginia H. *Kuşatılmış Bir İmparatorluk Osmanlı Harpleri 1700-1789*. Çev. Gül Çağalı Güven. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2010.

Beydilli, Kemal. “Prut Antlaşması”. *TDV İslam Ansiklopedisi* (DİA) İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2007, 34, 359-362.

Dimitri Kantemir, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Yükseliş ve Çöküş Tarihi*. Çev. Özdemir Çobanoğlu, c. 2. İstanbul: Cumhuriyet Kitap Kulübü, 1998.

- Genç, Mehmet. *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2000.
- Hagen-Jahnke, Ursula ve Walburg, Reinhold ve Schmidt Annelore. *Early Modern Gold Coins from the Deutsche Bundesbank Collection*. Çev. Edward Besley. Munich: Giesecke & Devrient, 1985.
- Jorga, Nicolae. *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*. c. 4, İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2005.
- Kurat, Akdes Nimet. *Prut Seferi ve Barışı*. Ankara: TTK Basımevi, 1951.
- Kurat, Akdes Nimet. *XII. Karl'ın Türkiye'de Kalışı ve Bu Sıralarda Osmanlı İmparatorluğu*. İstanbul: Rıza Koşkun Matbaası, 1943.
- Pamuk, Şevket. *A Monetary History of the Ottoman Empire*. New York: Cambridge University Press, 2003.
- Pamuk, Şevket. "Kuruş". *TDV İslam Ansiklopedisi (DİA)* İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 26, 458-459.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Osmanlı Tarihi*. c. 4/1, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1988.
- Voltaire, *XII. Şarl'ın Tarihi*. Çev. Nahid Sırrı. Ankara: Hilmi Kitabevi, 1939.
- Sevinç, Tahir. "İsveç Kralı XII. Şarl'ın Osmanlı Devleti'ne İlticası ve İkameti". *Journal of History Studies* 6/1, (2014): 139 – 159.

İnternet Kaynakları

https://en.wikipedia.org/wiki/Turks_in_Sweden (Erişim: 16 Nisan 2021).

<https://www.wordsense.eu/kalabalik/> (Erişim: 16 Nisan 2021).

<https://twitter.com/swedense/status/990223361648275456> (Erişim: 16.04.2021).

Kapanış

Mert Can Yılmaz, Muratcan Zorcu

İsveç Türk Üniversiteliler ve Akademisyenler Derneği ile *Yarının Kültürü* ekiplerinin iş birliği sonucunda ortaya çıkan bu çalışmada Türkiye ve İsveç arasındaki bağların farklı yönlerini ele almaya çalıştık. Çalışma süresince iki toplum arasında tarih boyunca kök salmış ilişkileri ve bu ilişkilerin bugünkü yansımalarını anlamaya gayret ettik. Türkiye-İsveç ilişkilerinin çok yönlü olduğunu ortaya koyarken genç akademisyenlerin katkılarıyla bu ilişkilerin yeni ve dinamik bir bakış açısıyla ele alınmış olduğu kanısındayız.

Elinizde tuttuğunuz derlemenin benzeri çalışmalara giriş niteliğinde olduğunu görüyoruz. Tarihsel çerçevede güçlü bağlara sahip iki ülke arasındaki ilişkilerin günümüzde de kültürel, sosyal ve siyasi boyutlarda yeniden şekillendiğine şahit oluyoruz. Bağların güçlenmesinde ve iki ülke arasındaki etkileşimlerde İsveç'te yaşayan Türk diasporası ayrıca önemli bir rol oynarken İsveç'in toplumsal yapısına da anlamlı katkılar sağlamaktadır.

İsveç Türk Üniversiteliler ve Akademisyenler Derneği ile *Yarının Kültürü* ekibinin bu iş birliği, iki ülke arasında daha köklü bağlar kurmaya yönelik bir adım olmasının yanı sıra, başta akademik çevrelerde olmak üzere yeni tartışmaların başlaması için bir zemin hazırladı. Ortaya çıkan bu iş birliği

gelecekte Türkiye ve İsveç'in birbirine sunduğu kültürel zenginliği daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır.

Sonuç olarak bu çalışmanın, iki ülke arasındaki ilişkilerin akademik çevrelerde derinleşmesine ve yeni projelerin doğmasına vesile olacağına inanıyoruz. Bizler Ankara ve İstanbul'dan Stockholm ve Uppsala'ya bir köprü kurarken her iki ülkenin kütüphanelerindeki ve arşivlerindeki birikimi ise genç bilim insanlarını bekliyor. Bu vesileyle iş birliğimizin gelecekte yeni araştırmalara ve iş birliklerine ilham kaynağı olmasını temenni ederken veda ediyoruz.

29 Ekim 2024

İsveç Türk Üniversiteliler ve Akademisyenler Derneği adına
Mert Can Yılmaz

Yarının Kültürü adına
Muratcan Zorcu

Katkı Sağlayanların Listesi

Nazlı Esen Albayrak (Editör): *Yarının Kültürü* platformunda editördür. 1995 yılında Adana’da doğdu. Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü’nü bitirdi. Ayrıca üniversitenin Film Çalışmaları Sertifika Programı’nı tamamladı. Şu anda uluslararası bir dernekte İş Geliştirme Bölümü’nde çalışmakta, aynı zamanda çeşitli platformlarda içerik editörlüğü yapmaktadır.

Orçun Aydoğdu: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde araştırma görevlisidir. 1997 yılında Samsun’da doğdu. Gazi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği’ni bitirdi. 2021’de Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi (Yeni) Türk Dili ve Edebiyatı’nda yüksek lisansını tamamladı. Hacettepe Üniversitesi Yeni Türk Edebiyatı’nda başladığı doktora eğitimine araştırma görevlisi olarak Ağrı’da devam etmektedir.

Erdem Barkın Beşler: Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü’nde öğrencidir. İstanbul’da doğdu. İstek Kemal Atatürk Anadolu Lisesi’nden mezun oldu. Lisans yıllarında sosyal medya üzerinden siyasal temsil ve de antik şehirleşme başta olmak üzere özellikle şehirleşme ve toplumsal etkileşimler hakkında yazılar yazmaktadır.

Chris Selçuk Erenerol: Siyasal danışman ve Bağımsız Türk Ortodoks Patrikhanesi'nin basın sözcüsüdür. Yeditepe Üniversitesi'nde Fransızca Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü yanında Sosyoloji Bölümü'yle yan dal yaptı. Yüksek lisans öncesi burslu kabul edildiği hukuk programı için Brüksel'e gitti ve aynı üniversitede (*Université Libre de Bruxelles*) yüksek lisansını tamamladı. Türkiye'ye dönmesiyle beraber siyasal danışmanlık kariyerine başladı.

Leyla Kaptancı: İsveç'te *Futurum Skolan*'da "Fritidspedagog"tur. Burada görev yapmakta ve okul sonrası etkinlikler düzenlemektedir. Eğitim alanındaki kariyerine Stockholm'deki çeşitli öğretmen yardımcılığı görevleri ile başlamış, pedagojik becerilerini ve liderlik yeteneklerini geliştirmiştir. Aynı zamanda Türk gençlik derneklerinde birçok liderlik rolü üstlenmiş, büyük çaplı kültürel festivaller ve etkinlikler organize etmiştir.

Mustafa Koç: İstanbul Medeniyet Üniversitesi'nde Tarih Bölümü'nde doktora öğrencisidir. 1997'de İzmir'de doğdu. Lisans eğitimini 2020 yılında İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Tarih Bölümü'nde tamamladı. Yüksek Lisans eğitimine yine İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi'nde Tarih bölümünde devam etti. Yazarın ilgi ve uzmanlık alanları Erken Modern Avrupa Tarihi, Osmanlı Tarihi ve Siyasi-Diplomatik ilişkileri kapsamaktadır.

Ahu Mangeli: *KTH Royal Institute of Technology*'de yüksek lisans öğrencisi ve tercümandır. İsveç'te tamamladığı lise eğitiminden sonra İstanbul Kültür Üniversitesi'nde Mimarlık

Lisans eğitimini tamamlamıştır. Eskişehir Teknik Üniversitesi'nde Bina Bilgisi Bölümü'nde yüksek lisansına devam edip *KTH Royal Institute of Technology*'ye geçmiştir. 2024 yılında tamamladığı eğitim ile İsveççe-Türkçe tercüman olmuştur.

Mert Can Yılmaz: Uppsala Çatışma Verileri Programı'nda (UCDP) kıdemli analist olarak çalışmaktadır. Lisans öğrenimini Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamlamış, Barış ve Çatışma Çalışmaları alanındaki ilk yüksek lisansını ile Din Çalışmaları üzerine olan ikinci yüksek lisansını Uppsala Üniversitesi'nde yapmıştır. Gelişen teknolojilerinin toplumsal ve etik yansımalarına odaklanan *Yapay Gündem* platformunun eş kurucularındandır.

İsveç Türk Üniversiteliler ve Akademisyenler Derneği ile Yarının Kùltürù ekibinin bu iş birliği, iki ùlke arasında daha köklü bağlar kurmaya yönelik bir adım olmasının yanı sıra, başta akademik çevrelerde olmak üzere yeni tartışmaların başlaması için bir zemin hazırladı. Ortaya çıkan bu iş birliği gelecekte Türkiye ve İsveç'in birbirine sunduğu kültürel zenginliği daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır.

Sonuç olarak bu çalışmanın, iki ùlke arasındaki ilişkilerin akademik çevrelerde derinleşmesine ve yeni projelerin doğmasına vesile olacağına inanıyoruz. Bizler Ankara ve İstanbul'dan Stockholm ve Uppsala'ya bir köprü kurarken her iki ùlkenin kütüphanelerindeki ve arşivlerindeki birikimi ise genç bilim insanlarını bekliyor. Bu vesileyle iş birliğimizin gelecekte yeni araştırmalara ve iş birliklerine ilham kaynağı olmasını temenni ederken veda ediyoruz.